

OROL.

ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

Zodpovedný redaktor: O. Sytniansky.

Ročn. II.

Turč. Sv. Martin, 31. Júlia 1871.

Číslo 7.

V deň 14. mája 1871.

(Labutia pieseň. *)

Snahy zakryly hory Karpatov,

Zakryly celé doliny ;

Oj ty neborák, nie ti je možno

Prejsť z dediny do dediny.

A keď bys prešiel, čo ti je z toho ?

Priateľ fa vďačne uhostí ;

Ale ty cítiš, že si nie doma,

Že to len dary ľúbosti.

Slovensko moje! jako tie hory,

Také si i ty bývalo ;

Okrem priateľov v chudobných chyžkách,

Nikdes' útulky nemalo.

A kdes' ho malo u tých priateľov

Roztratených, rozptýlených :

Pýtalo si sa, čože tam robia

Bratia, v krajoch oddialených ?

Čoby robili?! Každý si praje

Byť aspoň pomedzi nami — —

„Ale kde spolu síst sa môžete?“

Hučí vetor dolinami.

*) Labutiu pieseň túto zvečnelého drahého Janička nášeho predniesla slečna Zuzana Felix pri sadení lipy v matičnej zahrade dňa 14. mája r. 1871. V básni tejto odziarujú sa poslednie pablesky zapadajúceho slnka obrovského ducha jeho. I ňou lúči sa nadšený spevec od svojho Slovenska, prosiac požehnanie od Pána. Večná mu pamäť i sláva v národe!!!

Red.

25

„Niet kúska zeme na tomto svete,
Pre vás čo by bol určený;
Broďte len ďalej jedon k druhému
Sňah, v cestu vám nakopený.“

„Ej nieže nie tak bratku vetričku! —“
Zavolá silne Svät-Martin —
„Jako si ty mocný, tak je pevný
V svojej vôli Slovenska syn.
Ty nesmieš viacej s tvojmi sňahami
Nás od seba rozlučovať,
Tu je kus zeme, na ktorej možno
Brat brata voľne milovať.“

Kus tejto zeme je prvý urek
Nášho celého národa,
Nech si ho vezme, my mu ho dáme,
Bo to všetkých nás je shoda.
Nech si putujú z dialky i z blíza
Semká, Slovenska synovia,
Nech sa tu jích city starodávne
Plameňným ohňom obnovia.

Nech si povedia, jako i teraz
V jích srdciach býva Sláva-mať,
Jako i živly jim nepriateľské
Nemôžu jích mysle zdolať.“
Takto Svät-Martin, — a vetry ztíchly,
Sňahy prestaly chumeliť,
A roztratené predtým Slovensko
Začalo znovu čerstve žiť.

Má už kus zeme, má už prístrešie,
Kde môže objať brat brata,
Kde sa zaskvieva snečným leskom
Pobratinstva žiara zlatá.
A na deň tento, kde tu prejima
Majetok svoj národ celý,
Prichádzame my zo Svät-Martina
Vzdať Bohu vďak za to vreľý.

A žeby pamäť večnou zostala
Doby tejto roztomilej,
Sadíme drevo mladušej lipy,
Vencí Sloveniek obviles.
Rasť že, rasť lipka, na dlhé roky
Rozvíjaj korunu svoju,
Rozliehaj sa listím, milou vôňou,
Daj potravu včelíčiek roju.

Včeliek rojov na našom Slovensku,
Včeliek rojov mädonosných,
Nezabud na nás, čo fa sadili
V nádejách sladkomilostných.
Lipka mladušká! o pársto rokov,
Keď nás už viacej nebude,
Nechže i o nás šum tvojho listá
Dač si dobrého zahude.

Nechže sniečko zasvieti už raz
I nad hlavami našimi,
Nedopusť, žeby viac lady mohly
Lúčiť nás chladmi svojimi.
Požehnaj Pane tejto zahrade,
Žehnaj domu i národu,
Požehnaj našu milú Maticu,
Daj ľudu mier a — svobodu!

† Janko Kalinčák.

D e d i č M u r á ň a.

Povešť od Pacla Beblavého.

(Pokračovanie.)

VIII.

L o v e c.

„Živio Tornally! — Tornally žije — sláva Tornallymu!“ tieto a podobné reči odznievaly po doline muránskej. A cestou k Muráňu ubiera sa tlupa ľudu, v jejích čele kráča si starušký pustovník.

Pri samom hrade zastala tlupa, i žiadala si, by ju správca dnu pustil. Na hrozný krik objavil sa Bašo, i pýtal sa, čoby chceli?

„Dediča Muráňa vidieť,“ zahučala tlupa.

„Tornally žije!“ volal jedon hlas.

„Nech žije náš dobrý pán Tornally!“ kričali všetci.

Bašo smraštil čelo a pery jeho zlostou začaly sa triasť. Zlost ale hľadel nateraz

ukojíť. I ukázal sa na oko veselým, jakoby sa s ľudom radoval, ale každé slovo o Tornallym, jako keď čierny krkavec v mŕtvolu klobe, bodalo v jeho srdce. Na jeho rozkaz vnišli nektorí do hradu, medzi nimi i pustovník; ostatným ale rozkázal, aby sa rozišli, javiac pred nimi radosť nad dedičom muráňskym. Ľud sa rozišiel v pokoji v radostnom privolávaní na slávu Tornallyho. Bašo s pustovníkom a nektorými odišiel tiež do hradu. Sotva ale že ľud v doline bol, sotva sa Bašo s pustovníkom o Tornallym shováraf počal, zas neкто do hradu pytal sa. Bašo odišiel. My zatým oboznámime čitateľa s pustovníkom. Pustovník tento bol Serémy v kolo priateľov Zápolových sa počítajúci, verný radca jeho. Keby Zápol a jeho radu bol počúval, nebolo by tolké vylievanie krve na pôde Uhorska nikdy sa stalo; Ferdinand iste by nikdy prevahu nebol dostal. Od žiaľu nad záhubou vlasti a svojimi zmarenými plánami, utiahol sa Serémy do známej nám pustovne, kde mu Tornally doručený, ale i utratený bol. Po zmiznutí Tornallyho odobral sa Serémy prvýraz čo sa usadil v pustovni von z nej. Vyjdúc z pustovne, všade dopytoval sa po Tornallym; no nikto o ňom nepočul, nikto mu nevedel o ňom povedať. Prišiel i do Muráňa, ale i tu mu nikto nevedel žiadnej zprávy dať. Ľud ale tlupil sa válno okolo neho, i vybral sa s nim na hrad, v tej nádeji, že svojho pána tam najde. Zklamal sa Serémy, zklamali sa i poddaní Tornallyho, bo hladajúc, nenaišli ho.

Bašo navrátil sa. Tvár jeho bola zlostou nabehnutá. S nim prišiel i nieкто, ktorý mu iste veľmi neprijemné zvesti musel oznámiť. Po vypočutí Serémeho, ktorý mu rozprával príbehy s Tornallym v pustovni, jeho prezradenie i zmiznutie, čo je už čitateľovi známe, opustil Bašo i s potomne prišlým miesto, kde sa so Serémym shováral. Kto zná, čo by sa so starčekom Serémym bolo stalo, keby ešte ten samý deň poslovia Tarnovského na Muráň neboli prišli s tou radostnou zvestou, že Tornally je zase v Poľsku, odkiaľ sa len vtedy prinavrátí, keď dcéra vojvodova s nim v sväzok manželský vstúpi. Nič nemohlo viac zroniť Bašu, jako ten chýr o živote Tornallyho a jeho spojenie s dcérou vojvodovou.

Ticho bolo v Muráni. Bašo bol nespokojný, ľud pod hradom schodil sa, a Bôh zná, čo si pošopkával; ale to pošopkávanie čím dial tým viacej sa všeobecnilo, že konečne i medzi ľudom hradeckým povstalo.

„Či si počul,“ hovoril jeden v službe Bašovej nachodiaci sa svojmu súdruhovi, „prečo sa naši nevracajú?“

„Daj si pozor na reč,“ povie mu druhý, „bo beda nám, keďby nás Bašo počul. Nechce, aby to kto z jeho ľudí vedel.“

„Keby to už všetci nevedeli! Čo ale myslíš, kto to môže byť? Ja myslím, že i Bebek z Krásnej Hôrky má v tom prsty zamiešané.“

„Ja tiež nepochybujem o tom; ale vieš,“ tu sa poobzeral okolo, či neкто na blízku nenie, a ač ihneď nikoho nevidel, preca obávajúc sa, nahnul sa ku súdruhovmu uchu, i ticho šopkal mu, „ten vódc a mladý nik nenie iný, jako dedič Muráňa Tornally.“

„Tornally?“ šoptal tento, nechtiac veriť ani svojmu sluchu.

„Tornally ver,“ opätovoľ tamten. V tom ale videli, že Bašo so svojim bratom a Bejim cez dvor kráča, nechcejúc, aby jich spozoroval, a rozišli sa každý v druhú stranu. Bašo utiahnul sa do svojej obľúbenej komórky i so svojimi sprievodčimi. Podme i my za nimi do tej tajnej chyžky Bašovej; kto zná, či sa nečo nového nedozvieme?

„Tak, jako ti je už známo,“ hovoril Bašo, obratiac sa k Bejimu, „v tvojej záležitosti s Hedvikou nenie mi možno nič viacej urobiť. Jestli si sám môžeš niečo, alebo si myslíš, že budeš vstave nečo vykonať, nuž dobre, — a keď k tomu mojej pomoci potrebuješ, chcem ti i ja nápomocným byť. Skorej ale musíš hľadať výskúmať, zkaďe tie nápady na našich ľudi pochodia; aby sme sa mohli odmeniť. Keby som nemal istoty, že Tornally v Poľsku žije a že je u Tarnovskoho, nuž dla popisu jeho osoby, vzdor jeho zakukleniu riekol bych, že je on.“

„Neviem iste, ale i ja tak myslím,“ povie Beji, „avšak nech sa trasie ten holobrádok, jestli sa s nim ešte raz setkám, prvá moja kulka omočí sa v jeho mliečnej krvi. To mu ale prisahám, že to dievča nedostane. Nie, nesmie ho dostať. Potupa a haňba vecitá by to pre mňa bola, aby taký niktoš,

ktorý ešte sotva roky chlapčerstva prežil, mňa muža premohol. Počkaj chlapiatko, ešte si to nepreskočil; a čo hneď v tvom útľom náruči by spočívala, silou lva mocnejšou ti ju z neho vylúdim. A keď si nepadol prvou ranou, druhou istotne padneš. Ja si mám od teba pomoc žiadať,“ hovoril Bašovi, „keď mne ju chceš dať, daj mi šesť chlapov; o druhé sa nestaraj. S nimi možno bude tebe i mne, a keď nie obom, teda jednomu iste spomôženú. O inšie sa nestaraj. Budem-li ešte viacej potrebovať, požiadam ťa o to. Celú vec ale ponechaj mne. Jestli Demetra nepotrebuješ pri sebe, mohol bys ho so mnou pustiť. Teraz nás pust' oboch, jestli sme ti nie potrební. Čo by som ti ale mal ešte povedať, je to, aby si dal dobrý pozor na všetky kroky Kováčové. Mne prichodí podezrivým.“

„To som si už tiež myslel,“ povie Demeter, ktorý po celý čas mlčal; „a čo sa mne pozdáva, že proti nám zradu kuje. Častejšie vychodí z hradu, tu i tu sa tajne usmieva, ba som pozoroval, že skrz jakési znaky s mnohými sa shovára. Toho človeka nenávidím, a radšej by som ho na šibení jako na Muráni videl. On s nápadníkmi nášho ludu iste v porozumení stojí, bo ináčej neznám si predstaviť, zkade by to ti vedeli, kedy, kde a v ktorom meste sa naši sojdú. Od dlhšieho času ani jedna vychádzka sa nám nepodarila. A keď na čele našich zhubcov Tornally sa nachodí, to bych chcel prisahať, že s ním drží.“

„To vyskúsiť, bude už mojou vecou“ povie Bašo, „zradu ale svoju bôlno zaplatí; jestli len najmenšie sa mu dokáže, čo by nevedel ospravedlniť.“

„Čo ospravedlniť?“ skočí mu do reči Demeter.

„Ospravedlniť sa dá všetko; i to by sa dalo dľa zákona na ostatok ospravedlniť, že sme my zaujali Murána a kto by nás z lúpeže obviňoval, prepadol by trestu.“

„A to mu i prisahám, že prepadol!“ zkríkol rozdráždený Bašo. „Máte-li ale čo pokonávať ku prevedeniu svojich zámerov, oba ste svobodní. Hľadte jich len múdre vyviešť, aby meno moje do pleták nebolo zamotané. Toho sa prísne chráňte, bo viacej vám nikto nespomôže; ponač všetkého toho

ste len vy na príčine. Vy ste ma nabovorili, abych sa v dedictvo Murána usadil, vy jeho smrť narádzali, vy mňa zbojníkom, vy a vaši náhonci mňa prisaholomcom urobili! No teraz postarajte sa, aby sa vec dobre skončila, bo tu vám prisahám, že vás jako myši dám poškrtiť. Teraz choďte!“

Žiadon sa neopovážil z nich Bašovi odmlúvať. Nikdy s nimi ešte tak nehovoril. Oba odišli, Bašo ostal sám.

„Či napredok, či nazpiatok sa odhodlám, všade hlboká prepať predo mnou, ktorá mi pohltením vyhráza, so strašnou svojou papulou pred očami sa mi otvára. Zpiatok ísť? — Nie! nazpiatok viacej nemôžem, bo záhuba tým istejsia. Pôjdem-li ale napredok, tiež jej nijako nevyhnem, preca ale dlhšie. Napredok teda musím, keď nazpiatok nemôžem!“ Tieto a podobné myšlienky trápily ducha Bašovho, až ustatý na svoju železnú postel ulahol. Tá zvesť, že Tornally žije, jako vidíme, mnoho žiaľu mu narobila, no nie len jemu, i mnoho iným, medzi ktorými najviac snaď Demetrovi a Bejimu. Oba mu smrť, oba pomstu prisahali.

Na Muráni pravda bolo už málo verných Tornallyho, preto sa jich i málo jeho žitiu radovalo. Medzi tých ale, ktorí sa srdečne z jeho života tešili, patrili Kováč a Mariena, dcéra Bašova. Na zvesť, že Tornally je v Poľsku, jej bladá líčka znovu pokrásneli sa, jej oči znovu ožily, jej zádumčivosť zmyznula jako snah na jar a v jej tvári miesto zimy žialnej, veselá vesna sa zobrazila.

„On žije, Tarnovski je svobodný, on nie jeho vrah, ja som šťastlivá —“ hovorila Mariena a vrhla sa do náručia otcovho, ktorý práve do jej svetlice vošiel. „Oj, jak som šťastlivá, otče môj!“ opätovala ešte raz a prudiaci tok slz zplýval z jej očí dolu. Jej slzy zdaly sa účinkovať na srdce Bašovo, no nemohol dívať sa na ne, preto dosť skoro opustil tešiacu sa Marienu, ktorá viac sústrasti našla pri Kováčovi, ktorý ju jako svoje dieťa, a ona jeho sťa svojho vlastného otca milovala. Pre jej radosť bol jej Murán príužky; ona chcela von z neho do svobody, tam sa tešiť nad svobodou svojho miláčka Tarnovskoho, nad svobodou Tornallyho, jeho život zachoval život tam toho. Oboch svobodu

chcela osláviť v svobodnej prírode, na čo na Muráni ku slávnej polovke prípravy sa robily.

„Na svobodu, ta von chcem ja,“ hovorila Mariena, keď ju od jej predsavzatia odhovárali. „Nie, ja musím, a čo by za každým tým stromom jeden zákerník stál, čihajúc na mňa s vytiahnutou dýkou v ruke, ja predsa chcem svobodu Tornallyho v svobode osláviť. I ostalo pri tom. —

Bol krásny deň. Sotva červánky vyšly po nad vršky Gemera, ozýval sa hlas trúb loveckých po vrškoch a doloch muránskych. Lovci sotva opustiac hrad, rozprchlí sa po húštinách kade ktorý. Mariena sprievádzaná svojim panošom, uhánala tou stranou ku V. Revúci. Prijdúc ku Vzdychavke, kráčala so svojim sivkom popri nej, potom obrátila sa ku Kohútu. Slnko vždy viac a viac opieralo, a vzdor tomu, že už jaseň nastávala, bola veľká horúcosť. Panoš vzdialil sa kamsi, a ona samotná zostala. Bystro pozerala na všetky strany, avšak žiadnej zveriny nikde sa neukazovalo. O chvíľu ale, jako tak samotná stúpa, začne jej sivko fýkať. Mariena natiahne svoj luk, chvíľu postojí, díva sa dokola, načúva, ale nikde nič. Bodne zase sivka, tento urobí niekoľko krokov, zastane, a ďalej ho dostať nemožno. Mariena zosadne, popojde napred, kde sa pred ňou hustý ker rozprestieral. Sotva ale niekoľko krokov urobí, zostane jakoby z kameňa. Luk jej vypadol, chcela vykriknúť, avšak hlas jej odomrel na ústach. Čoho sa Mariena nalakala, bol mladý polovník, ktorý tu v tóni pustého listia stromov na mäkom mechu odpočíval.

Mariena zmužiac sa, keď sa na polovníka dobre prizrela, priloží svoju loveckú trúбку ku malinovým ústam, i začne trúbiť. Sotva prvé zvuky sa ozvaly, polovník trhne sebou, vyskočí a trúбка Marieny už bola v jeho rukách.

„Čo je to, zrada! Kde som?“ tu vloží prst v ústa a zahvyzdne, že sa len všetko ozývalo. Lež hvyzd ten skôr zajatie nežli svobodu by mu bol privolal. Mariena len že z nôh nezapadla. Sotva prešlo niekoľko menších a na blízku sa ozývaly kroky sprievodčích Marieny.

„Mne, lebo tebe zradca čierna smrť nastane,“ povie trasúcej sa Mariene.

„Bože môj! kde som, v rukách zbojnických?“ vykrikne Mariena a padajúc, klesne v náručie polovníka.

„Ano, v zbojnických,“ povie tento trpko a sám nechtiac pozre na svojho zradcu, ktorého nevdajak v náručí objíma, bez toho, žeby bol spozoroval, na miesto zradcu že pekná zradkyňa sa ku nemu túli.

„Ha, čo je to!“ vyvolá celý udivený, „či vidím dobre, či ma zrak klame? Mariena!“

Mariena otvorila oči a dívajúc sa okolo, nikoho pri sebe nevidela. Polovníka tu nebolo. I vrátila sa domov so svojim sprievodom, ktorý sa darmo po príčine jej kriku vypytoval.

„Ach, či to bol Tornally?“ hovorila Mariena na druhý deň, dívajúc sa v tú stranu ku Kohútu. Jej oko blúdilo po pekných tých vrškoch vokol Murána, po milej dolinke, cez ktorú sa Muránka šumným tokom ku Jelsave húpa. „Oj, keby vedel, jaké chmáry sa nad jedo hlavou vznášajú, iste by nebol tak neopatrným, aby sa v nebezpečenstvo vydával, iste by opustil miesto, na ktorom z každého kúta len smrť a záhuba naň číha. Oj, ale prečo som ho nechránila, ja sama nechtiac, čo chvíľa bych ho do záhuby bola uvrhla, ja sama som chcela naň otcových ľudí svolaf, netušiac ani, kto v tom lovcovi väzeť môže.“ Sklopila oči a zdalo sa, že sa zamyslela, že nad nečím si hlavu láme. Potom ale soberúc sa, opustila miesto, na ktorom bola.

Medzitým ľudia Bašovi čo deň vždy sa viac tratili. Mnohí boli polapaní, mnohí ležali ranení, tak že Bašovi žiadna výpravka zbojnícka sa nedarila. Nájemníci jeho mu službu vypovedali a on vždycky do väčších a väčších nesnádzí prichodil. Celá dolina muránska si rozprávala o podivných polovníkoch, ktorí hneď tam, hneď tam sa ukázu, nikoho ale, vzdor tomu, že jich hornými chlapcami menujú, nič neurobia. Každý ale v službe veliteľa muránskeho sa nachodiaci, triasol sa pred nimi, bo oni boli úhlavní jejích nepriatelí, jejích záhuba. Na jích čele nachodil sa mladý na pohľad, bohatier ale nasilu, v loveckej šate šuhaj, pred ktorým sa všetko triaslo, čo ho ku hnevu popúdilo. Mnohí z poddaných Murána pošepkávali si, že je to

vypúdený a svojich statkov pozbavený dedič Muráňa. Bodaj že sa ani neklamali.

Kto videl Tornallyho opúšťať pustoveň, ten by bol iste v ňom na Kohúte, kde ho dcéra Bašova spiaceho našla, iste Tornallyho poznal. A keby ho na čele svojich horských chlapcov videl, tiež by sa ho bol chytil, bo on to i skutočne bol.

Keď Mariena Bašova Kováčovi o svojom sídení sa s Tornallym rozprávala, zostalo jeho čelo jako pooraná rola. Keď sa ho ale deva dopytovala, s veľkou sústrastou horekujúc nad lósom Tornallyho, nemohol sa starčok udržať, aby jej o ňom a o jeho osudoch na krátko nepovedal.

„Bôh dá,“ hovoril on, „že sa časy premenia, slachetná slečno; kto zná ale, čo nás všetkých očakáva.“ Na to vyrozprával Mariene všetky príbehy Tornallyho, vraždlný nápad Bejiho, Tornallyho pomer k dcére Tarnovskiho, utiahnutie do pustovny, návštevu v Poľsku, rozlúčenie s Hedvikou, čo je už všetko čitateľovi známo.

„Čo sa ale potom s nim stalo, keď prišiel do pustovne, či tam ešte je, kde sa vzal na Kohúte?“ zpytovala sa Mariena zamľčavšieho sa Kováča. Čelo starcovo poryly zase brázd. I pozrel smutným okom na Marienu.

„Závisí to od vás, slečno,“ povie Kováč, „chcete-li moju prostorekosť použiť ku mojej a Tornallyho zkaze.“

„Vy mne teda nedôverujete?“ povie veľmi bóhlym hlasom Mariena, a jej oči zperlily sa kryštálovými slzami. „Teda preca som sa klamala, keď som myslela, že aspoň jedon muž je hotový mňa svojou dôverou poctiť na celom hrade, ktorému i ja sa zdôveriť môžem. Oj to mňa bolí, to bolí veľmi! Nehovorte mi nič, keď sa o vyzradenie bojíte, o mojej ale vernosti sa časom presvedčíte, že ani vaše ani Tornallyho zlé som nehladala, ale oboch dobré. S Bohom!“

„Nie, nie slečno, prosím vás, zostaňte, mám vám ešte nečo povedať.“

„Len nič o Tornallym a o vás,“ povie táto.

„Odpustite slečno, ja vás nechcel uraziť. Keď ale nechcete o Tornallym počuť, budem vám rozprávať o lovecoch, ktorí napadajú našich ľudí. Na jích čele stojí mladý šuhaj, takého asi zrostu, jako ste vy toho lovca na

Kohúte opisovala, práve v tej šate, toho chovania. Naši ľudia sa ho strašne boja, viac než smrti. Vy sama ste o ňom i o jeho súdruhoch rozprávať počula. On si žiadal vás vidieť a ešte väčšmej s vami hovoriť.“

„So mnou hovoriť? A on mňa pozná?“

„Ano, slečno, pozná. Vy sama ste s nim hovorila, bez toho, žeby ste ho bola poznala.“

„Ale ja?“

„Vy slečno.“

„Kde?“

„Na Kohúte.“

„Ten lovec?“

„Ten.“

„Vy ho znáte?“

„Znám. On je náčelníkom tých horských chlapcov, o ktorých ste už tolko počula, a ktorý nenie nik iný, jako Tornally sám.“

„Tornally!“ vykrikla Mariena.

„Tornally, slečno. On zo zúfalstva v domnení, že ho Tarnovski v priateľstve zradil, že on nechce, aby ho Hedvika ľúbila, z ktorej príčiny ho chcel zavraždiť; zo zúfalstva že mu jeho statky Bašom odobrané sú, opustiac pustoveň, shromaždil okolo seba šuhajcov, ktorí s nim napadajú zbojníč našu. I chce sa mstiť na vašom otcovi, proti ktorému, jako viete, už i žaloba zavedená je, ano i snemom ku utrateniu majetku je odsúdený. Tornally sa teraz skrýva pod cudzým menom, bo viete, že mu Beji a váš strýc smrť prisahali. Vy ste sa teda už s Tornallym shovárala, jako som sa dozvedel, žiadal si on tiež s vami hovoriť. Mne je nie možno s nim sa sretnúť, bo viete, že celý dvor na mňa srezie a zo zrady ma upodozrievajú. Jestli by ste sa nebála, mohla by ste sa s nim síst. Závisí to od vašej vôle a smelosti. Pri tom ale musela by ste byť veľmi obozretná, bo beda i vám i jemu, bola-li by vaša schôdzka prezradená. Nakolko možno ale striežte sa strýca a Bejiho, ktorému vás otec za život Tornallyho chce čo odmenu darovať.“

Pred očami Marieny stala sa tma, vókol zdalo sa jej, jako by všetko kolom utekalo; zem pod jej nohami myzla. Kováč sa vzdialil, ona sama zostala, bez toho, žeby bola vedela len najmenšie, čo sa s ňou dialo.

Medzitým deň čo deň sa míňal. Mariena opúšťala častejšie Muráň. Chýr horských

chlapcov vždy viac a viac strašil zberbu muráňsku; ba mnohí z nej tvrdili, že videli už i pod samým Muráňom svojich protivníkov, ktorí sa sem na špehy vybrali. Chýr tento všetkých tak polakal, že žiadan neopovážil sa von z hradu, krom Marieny, ktorá teraz tým častejšie vychodila. Mnohí jej smelosť obdivovali, druhí zase potajme šepkali, že stojí v porozumení s jedným z poľovníkov, bo že ju jedon s nim videl pri Muráňke sa prechodiť. Jej výchadzky nápadné zostaly samému Bašovi.

Raz vybrala sa Mariena jak obyčajne len sama z hradu. Obvyklou dráhou kráčala ku šumnej Muráňke na dobre známo miesto. Strach ľudí otcových, ktorý mali pred poľovníky, celú jej obozretnosť odňal, tak že ani nepozorovala, keď opustila hrad, že ju tri osoby prenasledujú. Stromovým krytá prišla až ku samej riečke. Prenasledovníci jej pozorujú, že tu zastala, nezameškali sa na blízko utiahnuť a pozorovať, čo bude robiť. Mariena nasbierajúc kvieťa, sadla si na breh, urovnávajúc jich v kytku, pri čom si takto nôtla:

Zpod Muráňa tvrdej skaly
Bystrý potok vyteká,
Pri ňom deva v túžbach žiali,
Na šuhaja tu čaká.
Tečie voda, vlnka vlnku
V bystrom toku naháňa;
Len čím skôr teč, vodička preč
Od strašného Muráňa!
Tečie voda, ale šuhaj
Kto zná kde sa zabáva,
Že mňa devu v strastných túžbach
Toľko čekať necháva.
Zablúdila srnka v lese,
No lovci ju stopujú,
Beda tebe slabá devo,
Keď o tebe počujú.
Poranená jestli môže
Ujde srnka do strany,
Kto že teba devo slabá
Pred pohromou ochráni?

Okolo Marienino blúdilo po šumnom toku Muráňky, ona ani nepozorovala, že mladý lovec na prvú ozvenu jej piesne zo svojej skrýše vyjdúc, s obľubou počúval prúdiace sa zvuky z jej ňadier. Oj, jaká bola pekná!

„Marienka, odpusť!“ privolal jej poľovník za ňou stojaci a jeho pery už primrely na jej milom čielku. „Odpusť, ja som sa ne-

mohol dial opanovať, abych sa nedotkol tvojho jasného čielka. Oj, prečo mne nebolo dopriano byť tvojim ochrancom!“ — Tvár Marienke pokrásnela. Ona sa pousmiala, avšak bol to úsmech viac trpkého žiaľu, nežli radosti. Kto poľovník ten bol, nemie mi treba ani hovoriť, on je čitateľovi známy, známy z polovky na Kohúte, kde ho Mariena spiacého našla. Nenie už ten zúriaci čo tam, on nehovorí viac o smrti s Marienou, keď mu snád viac nebezpečenstvo hrozí, nežli kedy indy. Kto by ale pamätal na nebezpečenstvo, keď sa v náručí priateľa svojho nachodí? Kto by myslel na záhubu, keď priateľa k srdcu svojmu vinie, a keď sám tiež spočíva v objati verného priateľa. Zabudol Tornally, zabudla Mariena na povstať mohúce nebezpečenstvo, oba sa tešili, oba žili radostnému okamženiu svojho shladania sa. On jej, a ona jemu bola teraz svetom, žiadan sa teraz o nič nestaral, bo oni si boli všetkým. Nechajme ale mladých priateľov na čas jejich radosti a pozrime sa do Tarnovskich.

IX.

L e s t.

„Tak ešte raz oprubujem svoje šťastie,“ opakoval Beji, keď jich Bašo i s Demetrom prepustil, „ešte raz a to síce naposledy. Keď to nepôjde dobrovoľne, musí to ísť násilne.“ S tými slovami opustil neskoršie i Muráň s Demetrom a ešte niekoľkými, medzi ktorými sa i vyslanci Tarnovskihoho ku Bašovi prišli nachodili. S nimi cestoval Beji zase na dvor Tarnovskihoho.

Ticho bolo v Tarnove, ticho v palote vojvodovej, keď sa jeho poslovia i s Bejim do nej navrátili. Celý park, zahrada i s domom jako čoby byly vymreté. Smútok ešte vždy spočíval v rodine Tarnovskich, bo syn vojvodov ešte vždy vo väzení. Sotva ale že Beji v palote sa usadil, všetko novým žitím počalo okrievať, všetko k predošlej veselosti sa prinavracovať, bo jeho primlúvou bol brat Hedvikin zo žalára osvobodeny, ba cele za nevinného vyhláseny. Nechcem byť zdĺhavým opisovaním hostín a plesov, ktoré na vysvodenie Tarnovskihoho nasledovalo. Ale časom

opúšťali dvor vojvodov, až na samého Bejiho i jeho súruha. Obyčajný spôsob žitia prina-
vrátil sa do rodinného kruhu vojvodovho. Starušký vojvoda sedel i dnes, jako obyčajne
sedával na pohovke s dymkou v ruke, z kto-
rej oblaky dymu rozliehaly sa po svetlici. Vojvodova sedela pri ňom, zaneprázdňujúc
sa nejakou prácou. Hedvika nebola prítomná,
keď mladý Tarnovski ku rodičom vošiel. Na
jeho čele zobrazovala sa nejaká nespokojnosť,
ktorá oku matkinmu neušla.

„Prisadni si ku nám, syn môj,“ povie
vojvodova, robiac miesto synovi na pohovke,
„jako vidím, nečo ťa znepokojuje. Či si nebol
s Hedvikou?“

„Prechodí sa s Bejím,“ povie vojvoda.
„Videl som jich v zahrade.“

Pri slovách otcových potiahly sa ešte
viac mračná tvárou mladého šuhaja, ktorý
vždy mlčal. Matka chcjúc ho do hovoru pri-
viesť, dávala mu rozličné otázky, ktoré on
ale, len zkrátka zodpovedal. I preberajúc sa
v jeho vlasoch a s pohľadom spokojným dí-
vajúc sa v jeho tvár, riekla:

„Ach, syn môj drahý, jako si len mohol
v tak teba nedôstojné podozrenie vraždy
upadnúť?“ A slzy pokryly jej tvár.

„Mne je len to podivné,“ povie vojvoda,
„že ho sám Tornally v podozrení má, ktoré
si neznám vysvetlíť, zkadial môže pochodiť?“

„Zkadial?“ povie tento so žiaľno-bolast-
ným výrazom v tvári. „Z nedôvery, ktorá sa
vkradla v Tornallyho. Chýr, ktorý ho došiel
z Muráňa, že Bašo sa v jeho statky tak za-
miloval, že viac mu jich ani nemieni popu-
stiť; potom moje škádlenie, ktoré síce zo žartu
pochodilo, že bude musieť si čo bohatier ne-
vestu zo dravých rúk svojho súpera vymahať,
chce-li ju preca dostať, čo s nebezpečnosť-
stvom života je spojené. On, jako znáte, ne-
lúbi žiadne žarty, vysvetluje si všetko prísne;
kto zná, jako si i moje žarty vysvetlil. Z toho
mohla povstáť jeho nedôvera ku mne, jako
mi to i Hedvika vyčítala. Kto by ale na to
bol pomyslel, že tak málo dôvery u neho ku
mne sa nachodí, súc spolu od mladosti. Na
moje žarty prišla i tá nehoda, že práve v ten
čas, keď on jako sa mi Hedvika sďoverila,
túto prvý raz ku svojmu srdcu vinul, ja som
poloval. On vedel o tom. Na polovačke, jako
som vám už hovoril, bol som prepadnutý od

zakuklených ľudí, ktorí, jako sa domnievam
boli od Bašu ku zkáze Tornallyho vyslaní.
Tito lapiac ma, oči mi zaviazali, mojich šiat
pozbavili a do cudzích obliekli. Tornally jako
to rozprával sestre, nedá si to vyhovoriť, že
mňa videl utekať, že mňa poznal. Z toho
zatváram, že zbojník použila moje šaty ku
vykonaniu zločinu. Z tadeto pochodia tie reči
u ludu, ktorý proti mne svedčil, z tade i do-
mmienka Tornallyho, že som mu nepriateľom,
že ho chcem skôr žitia pozbaviť, aby snad
Hedvika za neho neišla, keď je teraz statkov
pozbavený.“

Rodičia načúvali s veľkou pozornosťou
reči synove, ktorý prestanúc o chvíľu zase
pokračoval:

„Šiat mojich po celý čas môjho väzenia
nemal som na sebe; boľy mi ale doručené,
keď ma z neho vyviedli, chcjúc ma záhube
vystaviť, keď ma do našich hôr zase privliekli
a osudu zanechali, ktorý mi po väzení zas
len väzenie pritiahol. Všetko ale to pochodí
jedine návodom Bašovým, v ktorého službe
je i Beji, a ktorého ja tak nenávidím. A preto
ma to i mrzí, že sestra s nim tolko obeuje.“

„Ale to sú všetko liché príčiny, pre ktoré
by ťa mohol z tak podlého činu upodozrie-
vať,“ pretrhne ho vojvoda.

„Pravda, že sú liché, ba ani pravde po-
dobné; prečo ale inšie by ma upodozrieval?
Neznám, okrem toho, ničoho. My sme mali
síce v ostatných dňoch rozdielné spory medzi
sebou, no nemyslím, žeby ho daktorý tak bol
dotknul, abo na také myšlienky bol mohol
priviesť, žeby som ho chcel zavraždiť. Ja som
ale presvedčený, že to bol Beji pôvodca toho
nápadu. Hlas jeho, ačpráve ho vtedy zmenil,
preca tu i tu do vlastného prešiel, čo som
si ja dobre zapamätal. On alebo jeho náhonci
mňa na polovke prepadli, mojich šiat pozbavi-
vili a preoblečú sa. Tornallyho chceli za-
vraždiť, a síce z tej príčiny, že Hedvika jeho
nabydnutie ľúbosti s tým odvrhula, že už
Tornallymu je zasnúbená. Ostatne ale vec sa
preca kedy tedy na svetlo dostane a mňa
moje tušenie neoklame. Bejiho ale i s jeho
kompanom by som radšej hoc kde inde, len
nie u nás videl. On mi je podozrivý s celým
svojím chovaním, v ničom sa mi nelúbi. Ja
ho opovrhujem, nenávidím, jako len môžem.“

Nastalo ticho, jako čoby všetci razom reč boli potratili. Vojvodova dymka dohorela; i odložiac ju, hovoril:

„Divno, veru divno je to, ani sa to len vysvetliť nedá. Tornallyho chceli zavraždiť, teba do podozrenia jeho vraždy uviesť. Človek by o rozum prišiel, jestli by si to chcel vysvetliť.“

„Mne je to celé jasné. Bašo nenávidí Tornallyho preto, že by rád jeho statky. Beji nenávidí mňa preto, že by rád Hedviku sviesť, v čom som mu bol vždy na prekážke.“

I vojvoda i jeho syn chceli niečo povedať, keď vošiel sluha do chyže, a oznamoval, že nejaký posol od Bašu čaká, chcjúc s vojvodom hovoriť.

„Nech vojde!“ bola odpoveď vojvodova.

Posol vošiel. Po obyčajnom pozdravení z oboch strán vyriadiť pozdrav Bašov na vojvodu, pri čom i jeho vďaka za pohostinnosť mladého dediča Muráňa, ktorú mu vojvoda tak ochotne poskytnul, veľmi vrelymi slovami vyslovoval. Ostatné vyridzovanie všetkých jakosi podivno uderilo. Chýry, že Bašo chce odňať majetok Tornallymu, reči mladého Tarnovského, že Bašo hľadá Tornallymu na život siahnuť, nedaly sa nijako s tým porovnať, čo teraz posol Bašov vyridzoval. Matka mladého vojvodu ostro na oko vzala, jako čoby mu výčitky chcela robiť, že Bejimu a Bašovi ubližuje. Čo keď on spozoroval, obrátil sa ku poslovi, ktorého párkrát od hlavy do päty premeral, i pýta sa:

„Jak dávno tomu, čo sa Tornally domov vrátil?“ Posol niesúc na takú otázku pripravený, jako čoby nedopočul, ešte raz sa zpytoval po otázke mladého Tarnovského.

„Jak dávno tomu, čo sa Tornally domov vrátil?“ opätovoľ Tarnovskí.

„Hneď po odchode vojvodových poslov z Muráňa,“ bola odpoveď poslova.

„Teda už prevzal správu svojich statkov?“ bola druhá otázka Tarnovského.

Na túto bol posol tým menej pripravený, avšak odpoveď jeho bez najmenšieho znaku rozpakov zodpovedaná bola.

„Hej! už je jako doma, t. j. cheel som rieť, jako čo by u vojvodu bol, bo už všetko sám vedie. Dost skoro budeme i oddávky na Muráni so slečnou Marienkou sláviť. Na mieste otcovom ostane teraz dcéra na Muráni.“

Poteraz bol on tútorom Tornallyho, teraz Tornally prevezme tútorstvo, keď nie Bašovo, teda jeho dcéry.“

Nad rečou a výrečnosťou poslovou krútil Tarnovski hlavou, vojvoda ale i s paňou jako prikutí načúvali. Posol obávajúc sa podobných otázok od mladého vojvodu, zpytoval sa po Bejim, ktorému má tiež niečo vykonať. Sotva ale že stačil dohovoriť, keď sa zrazu dvere otvorila a dnu vojde Hedvika v sprievode Bejihu, ktorému posol Bašov i hneď zprávu od jeho veliteľa doručil, pri čom mu dával na vedomie, že by s ním o samote rád hovoriť. I odporučiac sa, vzdialili sa zo spoločnosti.

Pokyvnutiu jeho Beji nerozumel. Otvoriac zprávu poslom doručenú, prerече s vyjasnenou tvárou:

„Radostnú zprávu vám mám sdeliť osvietený vojvodo, i vám osvietená slečno! Dedič Muráňa, mladý Tornally nachodí sa na Muráni. V jeho mene mám tú česť vám sdeliť, že jestli vaša osvietenosť proti tomu nič mať nebude a osvietená slečna na to privolí, osmelujem sa o ruku jej u vás a u nej pre Tornallyho sa uchádzať. Činím to v tej sladkej nádeji, že jestli vaša osvietenosť pane vojvodo i s osvietenou pani vojvodovou i s osvieteným pánom mladým vojvodom proti tomuto sväzku nebudete, osvietená slečna na to iste pristane.“

Vojvoda len ramenami pokrčil, a poloziac ruku na čelo, sta by si niečo chcel spomnieť, nič nehovoril. Vojvodova sa dívala na Hedviku, ktorá celá zapýrená ku boku sa jej túlila. Mladý vojvoda pokrčiac hnevivo čelo, vstal od matky a opustil svetlicu. Vyjdúc von, nevdojak zaskypol zubami a niečo temno sám pre seba prehovoril. V svetlici ale bolo ticho. Kým vojvoda niečo rozmýšľal, pozoroval Beji účinok slov svojich na tvárach prítomných, a zdal sa byť sám so sebou spokojným. Netrvalo to dlho, navrátil sa i mladý Tarnovski zase do svetlice vedúc so sebou i posla Bašovho. Na čele mladého vojvodu bol hnev, ktorým mu oči a celá tvár horela. Vstúpiac do svetlice, strmým krokom šiel prsto ku Bejimu, ktorý pozorujúc jeho rozčulenosť, o krok nazpiatok postúpil.

„Vy holomok, ničomník. Jak sa opovážite s nami svoje žarty provodzovať? Vy ste zbojník, a nie statočný človek. V tom oka-

mžení sa mi klúďte z očí, kým vás psami nedám vyšvať. Vy ste šľachtic uhorský? — Či sa to patrí na šľachtica v horách napádať? Či to svedčeno nekocho do podozrenia uvalovať a na jeho zkáze stať? Tornallyho si chcel zavraždiť, použijúc mojich šiat k tomu; teraz používajú mena Tornallyho, chceš môjho otcov dom a naše meno zprzniť! Rodičom dcéru, mne sestru jako lotor, jako zákerník chceš zniwočiť. Vykáz sa plnomocenstvom od Tornallyho, že fa splnomocňuje o ruku mojej sestry požiadať. Či sa môžeš lotor —“

„Vojvodo! Za slovo vás tabam, žiadam —“ chcel ho pretrhnúť v reči Beji.

„Mlé! nechaj ma dohovoriť. Ukáž mi splnomocnenie Tornallyho a potom dostaneš zadostučinenie. Dá ti ho, keď nie ja, tak tvoj spoločník, tvoj náhončí, ktorý ti tu zpravu priniesol, že je Tornally na Muráni.“

„A tá zpráva je tu“ — skočí mu zase do reči Beji.

„Od koho tá zpráva?“

„Sám Bašo mi to píše.“

„Čo ti píše?“

„Že je Tornally na Muráni.“

„A ešte čo? — Nie že ste zloději? — žeby ste chceli rodinu Tarnovských o jích poctivosť pripravíť? Vy lúpežníci! Kto tu teraz už luže? Ty ošemetníku, či tento tvoj súdruh, a či váš pohľavár lúpežnický. Pýtaš ruku sestry mojej pre Tornallyho, tento spojuje sväzkom manželským Tornallyho s Bašovou dcérou, a Bašo, čo ten za kukle kuje? Koho mu ten vyhladá? Snad ho zasnúbi s nevestou, s ktorou ho už tvój šíp chcel zasnúbiť? Vy potupy uhorského zemänstva! Chodte, vzdialte sa, kým vám času zbýva, bo dost v malom okanžení kto zná, či budete môcť.“

„Za všetko to mi zodpovieš chlapčisko!“ zareve celý zelený od zlosti Beji a spolu i s poslom Bašovým opustil svetlicu a v krátkom okamahu i palotu vojvodovu.

Starušký vojvoda stál jako zarazený, a neznal si hneď vysvetliť rozhorčenosť synovu. Hedvika, ktorá si spomnela na slová Tornallyho, že ho jej brat nenávidí, že on nechce, aby jeho bola, neznala si inak výbuch brata vysvetliť, jako že z nenávisťi proti Tornallymu nechce, aby sa on o jej ruku uchádzal. Preto teda i s matkou hneď na počiatku pôtky opustily so slzami v očiach dvoranu.

Po vzdialení sa Bejiho a jeho náhončího bolo ticho v dvorane. Vojvoda rozmýšľal jako vo sne, čo sa dnes všetko u neho prihodilo; jeho syn ale hľadel sa na to uspokojiť a podať lepší vývod otcovi, jestli žeby ho bolo zapotreby. Avšak otec tomu všetkému dobre porozumel.

„Len teraz som na čistom,“ hovoril starý vojvoda synovi, keď mu tento bližšie začal rozprávať, prečo tak napadol Bejiho.

„I ja oťče som na čisté prišiel, bo teraz istotne viem, že medzi tými, čo ma v hore prepadli a mojich šiat pozbavili, keď bola sestra i Tornally ranený, bol i Beji. Poznáam to na lyzni, ktorú za ľavým uchom má, a ktorú som len teraz zbadal. Lyžnu tú nosí od tedy, čo mňa bol prepadol v húštine. Ja som mu ju vtedy tam vylepil s týmto prstenom, že ho hneď krú zaliala. A keď bych mu to miesto až do krve nebol prehnal, istotne by tam odznak i s menom bol vyrazený.“

Vojvoda počúval. I tešil sa, že syn tak Bejiho odpravil, i mrzelo ho to, pre mohúce povstať z toho roztržky, ba snád i nepokoje, jakých v ten čas medzi šľachtou nebolo treba dlho hľadať. A preto i vravel:

„Syn môj, ale teraz sa musíme mať na pozore. Slová, ktoré si Bejimu hovoril, ani on, ani Bašo nenechajú bez pomsty. Musíme i náš lud na to pripravíť, a to čím najskôr.“

„Kto zná, či to až tak ďaleko prijde? Bašo, ja viem, i s celou jeho rotou je pomstlivý, a ešte viacej lakomý človek: preto ani najmenej nepochybujem, žeby sa mu zachcelo zase niečo na svoje lúpežnické hniezdo odvliecť. A to tým viac myslím, jestli skutočne Tornally už svoje dedictvo zaujal, o čom ja ale pochybujem. To viete, že ho snem prešporský za nepriateľa vlasti vyhlásil, jako i ostatných, ktorí na podobný spôsob žijú. A jestli sa nepodajú a svoje hrady kráľovi, ktorý už nad Isabellou prevahu dostáva, neodovzdajú: iste budú zbrojou prinútení.“

„Mnoho sa, syn môj, jako na našich kongregáciach tak i na uhorských snemoch pohovorí, pouzaviera, vždycky je ale otázka, či to do života prijde? Bo každé to uzavretie dá sa na rozličný spôsob poprevracat a poprekrucovať.“

„Máte pravdu otče! No, ale keď i príjde, nenajde nás nepripravených. Žeby ale prišiel, ja pochybujem.“

„Ja nepochybujem, ale si to ani neprajem“ hovoril starý vojvoda. Poďme ale poďívať sa, kde je Hedvika a matka, tam sa bližšie o tom ešte poradíme, či by nebolo dobre, na krátky čas Tarnov opustiť a nekam inam sa oddialiť.“

„Pre vás to bude výhodnejšie, snád i pre matku; sestra môže ísť tiež s vami, no ja ostanem k obrane Tarnova tak dlho, kým nebudem istý, že mu viacej žiadne nebezpečenstvo nehrozí.“

S tým opustili dvoranu a išli ku matke

(Pokračovanie nasleduje.)

a dcére, ktoré až posiaľ spolu neznajúc ani dobre prečo, nariekaly. Výsledok ale porady straniva opustenia Tarnova bol ten, že ani dcéra ani matka sa ku odchodu z Tarnova nedali nahovoriť. Zostalo teda pri starom. Hedvika sa pomerila s bratom a žiadala, aby jej odpustil, že tak o ňom smýšľala. On ju za to nekarhal, že mu nedôverovala, ani sa nehoršil, že ho obviňovala z nečoho, čoho si ani najmenej nebol povedomý.

„Viem, že si zaľúbená, a preto sa ti ani nedivím, že na také myšlienky si prišla,“ hovoril jej mladý Tarnovski, keď ho žiadala za preminutie. „Lúboš je slepá. Ty i Tornally v nej väzíte, preto i vy nevidíte.“

V i l a .

(Ballada.)

I.

V Tatrách zlaté jazierko
V temnej je doline,
Mesiáčik sa zrkadlí
Na jeho hladine.

A pri mesiačka blesku —
Tak povest' rozpráva, —
Bladá sa na nej vila
Kolíše, kúpava.

Často čujú tam spevy
Nocujú pastieri,
Jak anjelský to spev len
Kto čuje, uverí.

Na tom zlatom jazierku
Vila to stenáva,
Keď sa pri lunny svetle
Prechodí, kúpava.

II.

Mal polesný tatranský,
V Krížnom krásnu dcéru,
Nejedno srdce mladé
Pobúrila veru.

Jako anjelská vila
Tak povest' zpomína,
Tak utešená bola
Polesných Mariena.

Keď šla po lese sbierať
Jahody, maliny,
Svrčiny sa jej účtou
Pokorne klonily.

Keď spievala po hore
Veselo či v žiali,
Srnky beh zastavily,
Vtáčky umlkaly.

Tvory i ľudia, všetko
Sa Marke klonilo,
Niejedno srdce mladé
Oddane jej bilo.

Mlad' panská chodievala
Z okolia celého
Najradšej na polovku
Húfom do Krížneho.

A tam jej ubiehaly
Týdne, dni, hodiny;
V účte sa otáčala
Okolo Marieny.

Mal polesný vo Krížnom
Utešenú dcéru,
Nejedno srdce mladé
Pobúrila veru. —

III.

I závodila mládež
O priazeň Markynu,
Však žiadon nenatrafil
Na šťastnú hodinu. —

I darmo, darmo junač
V Krížnom závodila,
Až jej dala ten názov:
„Bez srdca vraj, vila!“

Len mladý pán Bodický
On najlepšie vedel,
Kto šumnej vile Tatier
Vo srdiečku sedel.

Len mladý pán Bodický
Dobre rozumeje,
Kedy sa Marka ľaká,
Kedy červeneje.

Len mladý pán Bodický
Dobre to vyskúmal,
Prečo sa Janko usmial,
Prečo sa zadumal.

Piliarov Janík biely
Bol šuhaj jako kvet,
V ňom, len v ňom sa zrkadlil
Markin ľúbosti svet.

Mal polesný tatranský
V Krížnom krásnu dcéru,
Nejedno srdce mladé
Pobúrila veru.

Však darmo sa to všetko
Marienke klonilo,
Jej srdce len jednomu
Janíkovi bilo.

IV.

Krásna to doba v Tatrách
V tichosti večera,
Keď na tie dumné hory
Mesiáčik pozerá.

Keď svoje bladá svetlo
Na hole si leje,
A les tak lubo-tajne,
Slávne si šumeje.

Jakby si oko tvoje
V horosvet zakliaty
Hladelo v kraj zčarený,
V nadzemskosť odiatý.

To vody kľokotanie
Nadzemskou hudbou znie,
A srdcu tak je tajno,
Tak sa mu milo cnie*).

Krásná to doba v Tatrách
V tichosti večera,
Keď sa v nich hviezd nebeských
Celý rad nazerá.

V tú krásnu dobu v Krížnom
Janík i Marína
V Sihline srdca svojho
Vrelcicit rozpína.

V tú krásnu dobu v Krížnom
V tichosti večera,
Sa Janík v oči Marky —
Do neba nazerá.

V tú krásnu dobu v Krížnom
Dvoje srdc spolu vrie,
A tak jim je tam milo,
Zas obom sa jim cnie.

V tú dobu — všade ticho,
Len ľúbosť si šumie —
A mladý pán Bodický
Stráží, vidí a vie.

V.

Ej nie si ty Marienka
Nie bez srdca vila,
Viem už, prečo naša mlad
Darmo závodila.

*) Cnie = šariš. výraz = clivo mu je: mne
se čne = mir iť bange. Pôv.

Dávno to už Bodický
Dávno rozumeje,
Prečo sa Marka laká,
Prečo červeneje.

Oj dobre to Bodický
Dobre to vyskúmal,
Prečo sa Janko usmial,
A prečo zadumal.

Padlo to Bodickému,
Oj padlo do oka:
Chrán sa Janičko, budeš
Mať strašného soka!

Už tretí deň poľujú
Srunky v Tatrách páni.
Brech psov, paľ pušiek zneje
Po holi, po stráni.

Padlo zveriny mnoho,
Honci sa radujú,
Však padnúť, Bôh vie jako?
I Janík, žalujú.

Či náhoda tú streľu
Jankovi poslala,
Či pomsta krvoločná
Život mu odňala?

Mlčí Bodický, honci
Srdečne lutujú:
Len Marienke od srdca
Slzy vypadujú.

VI.

I zavadila mládež
O priazeň Markinu,
Ale nenatrafila
Na šťastnú hodinu.

Darmo sa jej to všetko
Ach, darmo klonilo
I po smrti, Jankovi
Srdiečko jej bilo.

Bodický tiež darmo mal
Od otca svolenie,
Nenatrafil na šťastné
Pri nej okamženie.

Darmo sloví: Musí byť,
Čo priam Kriváň padne,
Mariena je jak skala —
Nejde to tak snadne.

VII.

Krásny je ten Tatier svet,
Keď leto prihreje,
Keď vetrík, voda i les
Lubo zašumeje.

Krásny ten čas Bodický
V Krížnom trávi mladý,
Však obdržať Marienu,
Nevie si dať rady.

Darmo sú otca hrozby
I miláčka sluby,
Ona len raz ľúbila —
A nikdy nelúbi.

V Tatrách zlaté jazierko
Zelené má vody,
Do neho sa Mariena
V lete kúpať chodí.

Bodický strežie ten čas,
Keď kúpeš' Mariena,
A únos jej tajomný
Sluhom si zpomína.

Zeleň voda zlatého
Luní sa jazera,
Krásné oko Marieny
Doňho sa nazerá.

Krásne telo Marieny
Do tých vód sa máča,
Kúpe — obzre sa, zkríkne,
Zrada ju otáča.

Číhali na Marienu
Pánovi sluhovia
Mysliac, že ju v kúpeli
Najskorej ulovia.

Marka si vzdýchla: Janko!
V jazere sa skryla:
Niet jej — v jazere ale
Žije jako vila.

VIII.

V Tatrách zlaté jazero
Je v temnej doline,
Keď sa mesiac zrkadlí
Na jeho hladine;

Vtedy, pri jeho lesku,
Tak povest rozpráva,
Bladá sa v ňom Mariena
Vila to kúpava.

Často čujú tam spevy
Nocujúc pastieri,
Jak anjelský to spev, len
Kto čuje, uverí.

Naslúchal tomu spevu
Mnohý šuhaj mladý,
Však beda, do jazera
Toho, kdos' zahladí.

Zahladels' i Bodický
Jednoho večera: —
Ráno našli mrtvolu
Na vrchu jazera. —

IX.

V Tatrách zlaté jazierko
V temnej je doline,
Mesiáčik sa zrkadlí
Na jeho hladine.

A pri mesiačka blesku,
Tak povest rozpráva,
Bladá sa v ňom Mariena
Vila to kúpava.

Miloslav Dumný.

Príspevky ku poznaniu juhoslovanských národných piesní zo stanoviska mravoučného.

Od J. Radetiča, pozostalý rukopis J. Kalinčáka.

(Pokračovanie.)

VIII.

S ú b o j.

Obrazenie na cti zapričiňuje v juhoslovanských piesňach len dvaraz súboj. Romantický tento pojem o hodnosti mužskej nachádza tu najvyššieho výrazu. Spomenuté dve piesne sú — Vuk III, 14 a 70. Jejích obsah je nasledujúci: 1) Dalmatinsky kapitán Jerinić sa v spoločnosti svojich súbojovníkov opytuje: Kto pri vpáde Turkov do vlasti najviac tejto uškodil, bez toho, žeby vpádu tomuto bol prekážal? Priatelia jeho sa ozvú, že to bol istý zástavník Žukan. Sotvá že sa to Jerenić dopyčul, vyzval tureckého zástavníka na súboj, s tým poznamenaním, že Žukanova i sestra i milenka v súboji tomto víťazovi pripadnúť majú. Žukan prijal vyzvanie a hneď sa pobral na

určité bojište. Súboj tento sa vedie v úplnom rytierskom spôsobe. Nemá ani jeden ani druhý žiadneho svedka a žiadneho sekundanta. Pred súbojom pozve Jerinić odporníka svojho k hostine, kde sa obidvaja na najvlúdnejšie učastovali*). — Srbský bojovník zvíťazí, privedie milenku padlého, Hajkunu, do dvorca svojho, privedie ju k prijatiu kresťanstva, a zadrží ju u seba čo priateľku. 2) V druhej piesni zase pozve Beg Ljubović kresťana Baja Pavlianina na súboj, že tento brata jeho zabil, a že je mrzko nepomstíť sa za vraždu na pokrevných svojich spáchané. Kým to prišlo k súboju, vyzval Srbín, istý

*) Tu sme vynechali pár riadkov, bo nesúvisia s ďalšou výpravkou, práva tak, ako sme na iných miestach z Vukových piesní dopĺňovali. Red.

víťazstva odporníka svojho k priateľskému pokonaniu, aby sa borbe koniec urobil. Turek ale neprijíma priateľské pokonanie, a zašle odporníkovi zpupnú, urážlivú odpoveď. Obrazení súc hrdina náš Pivljanin ide na bojište, a usmrť Bega, ačpráve bol pancierom odený

Ináčej ale zapričínajú súboje druhé pohútky, jako slávobažnosť a žiarlivosť pre dievčiny; čo obidvoje tiež súboje vyvoláva. Na poli tomto je najprednejším prototypom národný hrdina, Marko Kraljević, v podobe súbojovníka. Pohnútkou jeho hrdinstva proti Osmanom menujú juhoslovanské národné piesne z najväčša:

Spievajte, hovorte všetky časy,
Jako Marko s Turkami zachádzal.

Z mravného stanoviska majú síce tieto bojovné pohútky väčší význam, jako sme to pred tým videli; ale tým viacej majú väčšiu cenu, že jich zámer je nakresliť nevolu oproti Turkom, úhlavním to nepriateľom Srbsťva a kresťanskej viery.

Včasto spolu prichádzajú výstupy bojovné oproti Turkom v podobe privátnych záležitostí atď. Ale vlastná pohútká je pri tom vždy vyššia a zo všeobecného záujmu pochádzajúca; a i tam, kde sa príčiny boja docela jednoduchého tvaru byť zdajú, má preca vždy podujatie a borby istý všeobecné pomery spoločnosti prenikajúci cieľ. Mnoho piesní sa nachádza naličujúcich jako po svadbe svadobníci mladuchu do domu jej mladoženícha odvádzajú, nenazdajky ale od Turkov prepadnutí bývajú, alebo sa s nimi srazia, každé vyzvanie príjmu, alebo oni sami s Osmanmi boj započínajú; radosti veselia sa v okamyhu premieňajú v tragické výjavy: boj, vraždu a prelievanie krvi — a to všetko z pomsty nad nenávideným, národ potlačujúcim tureckým násilenstvom. Každá pieseň je presiaknutá opravdovým národným sebevedomím, a je vôbec vyššou myšlienkou nadechnutá a smerodajne určená. Dva smery vidat vo všetkých juhoslovanských národných piesňach: turecké násilenstvo z jednej, a povedomie osobnej a fistickej prevahy Slovana z druhej strany, ktorý v samoborbe vždy víťazí a tým sa nad nepriateľom za jeho sebe-

volné prečiny pomstí. Včasto býva i turecká premoc zlomená, znivočená súc silou v slabšom počte bojujúcich kresťanov. Slovanský hrdina sa nikoho nebojí okrem jediného Boha; práve preto ale už z principu samého nikdy nedopúšťa, žeby mohol byť Turek zmužilejším a smeľším nad kresťana. A keď sa tu i tu netajú, že víťazstvo i Osmanovi pripadlo, tak sa hovorí, že príčina toho bola prevaha Turkov a *nesvornost kresťanov*. Tak k. p. hovorí — Vuk 11, 61 — Kraljević Marko k Aliagovi:

Ja Turčine, ja som smelý junák,
Ale ty si silnejší odo mňa.
Bo je vaše carstvo a nadvláda.

Zvláštna vlastnosť, ktorú srbským hrdinom pieseň národnia privlastňuje, je moc, ktorá nielen z ohľadu telesnej sily sa obrovskou nazvať môže, ale ktorá sa u ospevovaných osobách spolu i mohutánskou a veličánskou označuje. Keď hrdinský ľudia víno pijú, čo oni včasto robievajú, tak nepijú jako druhí obyčajní ľudia, ale z konvic 12 okov *) v sebe obsahujúcich — Vuk II, 66, 71, 34. V piesni — Vuk III, 34, 18 — vynáša istý Rade 30 prípitkov, a pri všetkom tom sa mu ani fúzy neovlazily. Keď Grnica Novaković — Vuk III, 6. — zakričal, opadlo všetko líšťa zo stromov na susedných horách.

Okrem tejto obrovskej sily pripisuje národnia pieseň hrdinom svojim spolu i nadobyčajnú smelosť a nadľudskú úsilnosť (energiu) pri vyvedení skutkov raz pred seba vztých. Hrdinovia sa predstavujú od každej politickej moci, ktorá by jim pri prevedení jich úmyslov v ceste stáť mohla, neodvyslymi, a súc oni na všelijaké borby už naučení, hľadia na príležitosť, kde by sa mohli najlepšie vyznačiť, a tak hrdosti svojej dostáť. A práve preto sa hned a hned vo všetkom odhodlávajú, kam jich srdce viedlo, a po čom zatúžilo. Práve tak, jako v národných hrdinských piesňach iných národov naličujú i srbské bezohľadnú úprimnosť, ktorá dakedy skoro do naivnej prehnosti prechádza. Pri shovorách s nepriateľom sa užívajú výrazy, týchto v najošklivejšom spôsobe vyličujúce, a také,

*) Oka, turecká pinta, a váha 2 $\frac{1}{4}$ funtová.
Red.

ktoré síce môžu časy hrdinské nastítni, ale podľa terajšieho spôsobu hovorenia viacej užívané byť nemôžu. Srovnaj Vuk II, 59, 165; III, 39, 140; 42, 189; 80, 42 atď.

IX.

Marko Kraljević, udatný bohatier.

Zo všetkých hrdinov vyniká v juhoslovenskej národnej piesni najväčšmi Marko Kraljević (syn kráľovský); práve preto pristavíme sa na dlhšie pri osobe jeho, aby sme naň zo stanoviska hrdinskej hrdosti tým lepšie zretel svoj obrátiť mohli.

Kraljević Marko bol podľa historie syn Vukašínov, predposledného panovníka cárstva Srbského (1367—1371), ku ktorému toho času celé terajšie Turecko krem Rumenie prislúchalo. Nároky robiac na trón Srbský, ktorý cár Lazár (1376—1389) následkom voľby národa zaujal, spojil sa on s Turky, práve vtedy do Európy vpadnuvšími, obdržal od nich panstvo nad Argosom a Lokrisom*) a bojoval po jích boku pri každom jích podujatí. Hoc bol i vasallom tureckým, nezabudol nikdy na národ svoj. Pravdu a ľudskosť zastával on voždy proti nepravu a barbarstvu; a práve preto si vysvetliť môžeme, že *národnia* pieseň na držanie sa jeho politické zabúda, a len na *ľudskosť* jeho hľadí. V jeho hrdinskej sile sa mu podľa srbských národných piesní nikto nevyrovná; len jedného jediného Turka Musu Kasedžija uznal Marko sám za hodnejšieho bojovníka nad seba, ačpráve ho i premôcť doviedol. Jako sú v Iliade Gréci málo-mocní, a jích nešťastím jedno za druhým prenasledovaní bývajú, pokiaľ sa Achill v boji oproti Trojanským súčasníť zdráha, práve tak sa i Turkom vždy zle vedie, kedykoľvek jích spojenec Marko s nimi nebojuje.

Kde viac jeho údatnosť nepostačuje, uživa, jako Odysseus úlišnosti, aby len úmysel svoj obciachnuť mohol. I jedno i druhé nastíňuje

*) Argos, jedno z najstarších miest Grécka a hlavnie mesto krajinky Argolis, ležiace u päty vršku; Lokris hlavnie mesto epizephirských Lokrov.

Red.

sa v piesni — Vuk 11, 62, — ktorej obsah je nasledujúci: Marko sedí so svojou staršou matkou pri stole, a tu mu prichádzajú tri listy; jeden z Carihradu od Sultána, ktorý ho prosí o pomoc oproti Arabom; druhý od uhorského kráľa z Budína ho na svadbu pozývajúceho; tretí zo Sibinu (Hermannstadt) od Jánoša Hunyadyho (v srbskej národnej piesni „Sibinjanin Janko“ menovaného), aby prišiel k ženbe jeho s „pani kráľovnou.“ Na múdru radu matky svojej ide Marko na pozvanie Sultánovo do boja proti Arabom.

Sotvá príjúc do Stambulu**), odplavil sa so Sultánom cez modré more do krajiny „ukrutných“ Arabov. Marko vybojoval pri prvom napadnutí 44 arabských miest. Len pevnosť Okan kladie odpor každému jeho návalu za viac rokov. V prestávkach obliehania kosí Marko hlavy Arabov a kladie jich k nohám Sultánovým. Skutky tieto mu zazávideli Turci a potvárali ho u Sultána, že odrezúva hlavy Arabov, známky to víťazstva i keď on sám týchto nebol zabil. Dovoľujúce sa toto, prosil Marko Sultána, aby ho od účasti na boji nasledujúceho dňa osvobodil, bo že musí podľa zvyku a viery otcov svojich mena svojho sláviť. Sultán to povolil, a Marko zanechal turecký tábor.

Sotvá sa Arabi dozvedeli, že jích nepriateľovi viac nepomáha hrozný ten hrdina na obrovskom koni, prepadnú Turkov a zosekajú z nich 30,000. Sultán pošle na to hneď poslov k Markovi, oznamujúce mu to nešťastie a prosiac ho, aby len prídlho meniny svoje nevydržiaval. Znevrelý Marko ale sa chce pomstiť na závistlivých Turkoch, i zostane sedieť pri hostine a nepohne sa. Nasledujúceho dňa opakuje sa znovu porážka Turkov; dozvediac sa totiž Arabi, že Marko ešte voždy sa na boji nesúčastňuje, prepadli Turka a zničili mu najlepších 60,000 chlapov. Sultána to bolelo až k zúfalstvu, i prosí znovu Marka, aby sa navrátil — ale on sa ani nehne. Arabi šturujú turecký tábor po tretíraz a zabijú znovu 100,000 nepriateľov. A tu sa pohne na opakovanú prosbu Sultánovu Marko, napadne víťazstvami uveľičených Arabov a rozoženie jich na všetky štyri strany sveta. Tak sa zakončila vojna.

**) Carihradu.

Red.

Marko si ale prebliada rany obdržané, i načíta jich 70. Sultán mu daruje 1000 dukátov k vyličeniu rán týchto; Marko ale zná lepší liek k vyličeniu rán svojich, jako národnia pieseň hovorí:

Marko chodí len z krčmy do krčmy,
Zpytujúc sa, kde je lepší vínko;
Sotvá Marko sa dost vína napil,
Zacelely všetky jeho rany.

Zrazu dojde Marka chýr, že Mina z Kostury vyraboval i dom i dvorec jeho, a že mu odviedol milenkku; preto prosí Sultána, aby mu poslal 300 janičiarov, zaopatrených na miesto zbroje kosami a motykami. Janičiari prídu a on jich pošle na Kosturu oblečených do šiat nádennických, aby obrábali vinice Kosturanské, kým by Marko neprišiel. Pokým janičiari na Kosture prácou zaujatí sú, zatiaľ:

Idie Marko na posvätný Athos*)
Zpovedá sa, z hriechov sa očistí,
Bo primnoho on krve prelieval!
Oblečie sa v čierne mníšske rúcho,
A k Bielej — Kosture rýchle cvála.

Prijdúc ta našiel Minu pri stole víno pijúceho, ktorého pri tom milenka Markova obsluhovala. Na otázku, kde vzal koňa odpovedal Marko, že bol v Arabii, — že tam zabil Kraleviča Marka, a koňa jeho za odmenu obdržal. Následkom tejto milej zprávy skočí uradovaný Mina, vyzve domného mnícha, aby ho s milou Markovou na skutku sosobášil, daruje mu z povďačnosti za tak príjemnú zprávu mešec dukátov a — zahrdzavenú šablu. Kadenáhle ale Marko šablu do ruky dostal, vytiahol ju, odťal hlavu Minovi, a oddal jeho majetky vo plen janičiarom.

X.

Kraljević Marko ochranca nevinných a prenasledovaných ženských.

V mnohých juhoslovanských národných piesňach vystupuje Kraljević Marko jakožto ochranca nevinných a prenasledovaných žen-

*) Novogrěcký *ѡтцовъ вѣръ*, svätý vrch v Macedonii, na ktorom bol vystavený najslávnejší kláštor pravoslávny, na ktorý Marko i v svojom testamente nezabúda. Red.

ských. Udáva sa v piesni, že dievča od dvainást Arabov*) zajaté ušlo zo zajatia, a bládalo prítulku oproti svojim prenasledovníkom u Marka. Marko sa k tomu v okamyhu odhodlal, pobil Arabov, zaviedol dievča k sebe domov, a oddal ho svojej matke Jefrosime hovoriac:

Matka moja, ty moja pestúnka,
Pozri že na sestru moju v Bohu.
Pestuj že ju, jak si mňa pestila,
Nech ti bude vlastným deekom tvojim,
By sme takto získali priateľov!

Druhá zas pieseň uvádza dievča na Kosovom poli horekujúce, že dáky Arab z tamtej strany mora roztopašnosti na rovinách Kosova prevodzjuje: že tam musí každý, čo sa ženit chce, násilníkovi svadobnú daň odvádzať; že ona ničím nevládze, a práve preto že ani daň túto zplatiť nemôže. Marko jej dal 20 dukátov, a spolu jej slúbil okrem toho, že zloží jej svadobnú daň, keď ho do domu arabovho privedie.

Vzdor toho, že Arab mal 40 sluhov telesnej stráže, Marko nezacítal ani najmenšieho strachu. Zdurne prepadne šiator arabov, zabije ho spolu s celým jeho príbudzenstvom, a tak zničí celú svadobnú daň. Práve tak stáva sa Marko v ďalšej piesni vybaviteľom krásnej dcéry Sultánovej, za Araba proti vôli svojej vydať sa prinútenej, a osvobodí ju od nenávideného manželstva.

Národnia pieseň nám stavia pred oči Marka jako muža spravodlivého a poctivého. Pri vykonávaní spravodlivosti nerobí on žiadneho rozdielu medzi vlastným otcom a cudzím. Keď sa otec jeho Vukašin s rodinou Mrnjavčević o srbský trún hádali, tu on po práve Boha jedine pravdivého, jako ho to jeho matka naučila, trón Urošovi, synovi cára Štjepana silného prisúdil. Pravda sa za to naňho Vukašin rozlneval, tak že ho tento života pozbaviť usiloval sa, pri čom sa dal Marko na útek, nemohúc sa k boju s vlastným otcom odhodlať.

*) V srbskej národnej piesni je „Arapin“ skoro jednovýznamné s výrazom „potvora“, „strašidlo“, oproti ktorým Marko, jako oproti človeku neprajným bytnosťam včasto bojuje, práve tak, jako u starých Grékov Herkules a Theseus oproti drakom. P.óv.

Medzi všetkými cnosťami Markovými vyniká najviac a najskvelejšie jeho skromnosť a neosobnosť. Podľa piesne vyzve ho Turek Alilaga do zápasu o závod v strielani do terča a kladie výminku, že jak Marko zvíťazí, dostane jeho postavenie a jeho ženu Kadunu darom; keď by ale Marko podľahol, tak že ho Turek dá obesiť a že si potom jeho v bojoch tak veľmi vyznačeného koňa Šarca *) prisvojí. Ačpráve je Marko víťazstva

istý, prece neprijíma vyzvanie, udávajúc, že má náramné bolasti srdca, aby len zápasit nemusel. Avšak Turek mu nedá pokoja, ba čo viac, dráždi ho vždy s väčšou dotieravosťou, až pokým sa Marko k strielaniu neodhodlá. Pravda, víťazí pri tom Marko, Turek ale klakne pred ním plačúc na kolená s prosbou, aby mu len život daroval, že mu dá i dom i dvorec i ženu, a čokoľvek by len od neho žiadal. Kráľevic Marko ale odpovedá:

*) Šarac == vraník. U Marka kôň bájočný, ktorý žil pár sto rokov, a s ním všetky kľopoty bojov znášal. Upomína nás toto na Alexandrovho Bucefala, Cidovho Babieku, Horimirovho Šemika, na bieleho koňa príčinou sa stavšieho, že Peršania Babylon dobyli, na bieleho koňa Svätovitovho, na bieleho koňa Anonymovho, a zvlášte na našich „Tátošov“, kone to v povesti národnej i radou i pomocou pánovi svojmu z nebezpečenstva pomáhajúce. Pravda pán Ipolyi — Stummer privlastňuje tátošov vo svojej „Ma-

Ženy tvojej mne ver je netreba,
U nás je to inak jak u Turkov;
Ja mám doma svoju vernú ženu,
Jelicu to milú mi manželku.

Turek skočí od radosti, objíme a bozkáva Marka, a uhostí ho u seba za tri „biele“ dni.

gyar Mythologia“ jedine Maďarom, za ktorú kolosálnu prepiatosť a nevedomosť my nemôžeme. Red.

(Pokračovanie nasleduje.)

S i r o t a.

Čo to tam na hrobitove
Zdvíha sa a vstáva?
Či to snad nejaký Cherub
Vetrámi zahráva?
Či len vetrik nočný, vňadný
Laškuj s kvietkami —
A či kostlivec nejaký
Stojí nad hrobami?
Stoná, plače, ruku dvihá,
Rastie — a zas klesá — —
Vysvetlite mi báj noci
Samé vy nebesá!

A mesiačik v plnom svetle
Šíri lesk svoj skvelý,
Zpoza mračien na jeden hrob
Tiskne bozk svoj vrelý;
Slávik na konárku lipy
Spiaci sa prebudí —
Z očka driemajúcej mušky
Zvedavost vylúdi;
Pri plameňnom neba svetle
Mení sa postava —

A ten vetrik ďalej šumí —
Hrobom život dáva.

V malej od cintora dialke —
Na dedinskej veži
Bije dvanácta hodina,
Čas v polnoci leží;
Tichost posvatná sa vznáša
Nad sveta priestorom,
A v sen zanorené všetko
Pod hviezdznatým morom;
Dumné hlasy polnočného
Zvona tiež odzneli,
A v ozone žiaľnosmutnom
Ta preč odletely!

Pod krížom na hrobitove
Clivo jednej duši,
Chladnú zem slzami kropí
Nočnu tichost ruší;
Bôlom i zármutkom jaté
Diefa tu omdlieva,
Objíma hrob sladkej matky

*

Tiesň zrak ovieva;
Ach! veď nešťastné to dieťa
Čo nemá materi — —
Kto to nepocítil, nezná —
Ten tomu neverí!

Mesiac bledne, hviezdy hasnú,
Hrobitov je pustý,
Len nad jednou mohylôčkou

Zastal oblak hustý;
Vetrík vonný, vňadný, tichý
Po nad hroby veje,
Na ne prvé svoje lúče
Ranie, slnce leje;
A keď nastal život čulý
Z rána zas v okolí:
Smutné dieťa dokonalo — —
Nič ho viac nebolí!

Móric Philadelphý.

M o h y l a.

Poveť kozácka od *Michala Czajkovského.*

Pri Halčinci *) vznášala sa mohyla, u jejž päty pretínalo sa rozcestí jako ramena kríža a rozchodilo sa jedno od druhého, na jej vrcholci krovia a tráva a vniútri snaď pamiatky minulosti.

Pôverčivá povest ľudu divné veci o nej pletie.

Neraz chlapi zbierajúe v noci červec **) spatrujú, jako z krovia mohyly vystupujú postavy rozličnej podoby, shromažďujú sa, a soberúe sa v ohnivý plot, zvolna kráčajú ku vieske. Dietky sa ľakajú, i padajú jako zájace v trsti na hromadu; ale keď vidia, že strašidlo sťa jasné svetlo nepohnute na mieste stojí, vstávajú, dodávajú si smelosti a húfom bežia ďalej; jasnosť bladne, sní sa, rozplýva sa v povetrí a zaniká. Mladí víťazovia vracajú sa radostne pokrikujúe, ale keď strašidlo nové svetlo vysielá a stíha chlapcov, jako tieň osobu, odvracajú sa, túlia a rozprehujú a tým spôsobom plynú hodiny v tovaryšení sa s obludami, a keď prijdú domov, vypravujú mnoho povestí vycifrovaných dodatkami.

Staré baby okolitých vsí a poddvorcov pošeptávajú si jakési tajomstva o čarach a veštbach a starci, keď počnú rozhovor o mohyle, opustia hlavu, máchnu rukou, nič nevravia, bo nemnoho znajú.

Nikto sa neodvážia v noci na vrcholec mohyly vyliezt, pri jej päte prechádzať, —

*) Halčinec, dedinka neďaleko Berdyčeva.

**) Červec, tak zovú na Ukrajine (v Rusku) sväto-janskú mušku.

až krú zastavuje sa v žilách a vlasy jako štetina na hlave vstávajú. Tak tam strašno!

Z celej dediny len starý Levko, jako vo vlastnej chalupe, v nej sa zdržoval. No, dlho on nikomu ani o mohyle ani o strašidle nehovoril.

Raz večer pred sv. Michalom *) posadil sa Levko na mohylu i pozerá. Pohliada hned na Halčinec, hned schýli čelo ku zemi a hrukým kyjom ustavične kope, jako keby chcel myšlienke cestu prekiesniť do hlbiny a z minulých časov vyvinúť predpovedanie budúcnosti.

Vietor hvizdí po úbočiach, šustí v suchých krovinách, časom dotkne sa strún na zemi hodenej balalajky**), a zvuky, ktoré z nej vyludzuje, tak zavznievajú, jako keby nadľudskou súzvučnosťou podpierať chcely osnovu veštiaceho kľbka cbraznosti. Chmáry rýchle i v tak malých dialkách letely za sebou, jako stísnuté rady jazdy prechodiacej pred okom vzdialeného pozorovateľa. Z prosriedku hustej hmyľ kúrnavy, časom zaligocú sa šišiaky a ostrie ocelovej zbrane, tak zpo-

*) Svätý Michal, jako nebeský archanjel vojaska a víťaz nad čertom, obzvláštne ctený býva na Ukrajine od ľudu vojanského a večer pred tým dňom má v sebe jakési tajomstvo. Všetky čarodejnice a hádačky vychodia z večera do poľa a nevracajú sa domov až predo dňom, — cestujúci vidiac hemžiaci sa ľud po poliach, vyhybujú stretnutiu sa s nim.

**) Balalajka, hudobný nástroj na Ukrajine o štyroch strunách.

medzi chmár časom zasvieti mesiac, hviezdy, ale zrazu zmiznú a skryjú sa v hustých mračnách.

Pri nohách starcových ležal chrt jako mlieko biely*), zadné dlaby sohnul pod seba, predné vystrel napred, haďací pysk pritúľil k zemi, chytal každý šuchot, lebo ustavične strihal dopoly natiahnutými ušima, ktoré jako strapce roztrhaného hodbávu spadaly na tenkú šiju, milo pozeral na starca i pokrúcal chvostom. Už kohúti v blízkej paseke odspievali polnoc, keď v Halčinci pes zašteká a za ním druhý, tretí; štekanie sa zmáhalo a vrava voždy viacej rozliehala sa zo vsi v pola.

Z vrát vyskočili dva jazdci, jeden na fakovi, druhý na čiernej kobyľe, a tak leteli, jako keby spechali po hlavu Chána Tatárskeho, alebo pre poklady carihradského Sultána. Starec slyší, jako ozvena dupot cválajúcich koní k uchu nesie, vždy bližšie a bližšie, konečne zastali, zrinálo z lahka, jakoby niečo na zem padlo, ale na zahyzdnutie starcovo zastal jako vrytý, len šiju natiahol v tú stranu, odkiaľ dupot a šuchot prichodil. Levko pozrel, i rozoznal dva neďaleko rozcestia stojáce kone a dvoch ku mohyle kráčajúcich ľudí. Ruku svinul v trúbku a zvolal: „ho-hop!“ Jazdcovia odpovedali „ho-hop!“ a ozvena sjednotených hlasov rozlietla sa po priestranstve.

Jazdcovia vystúpili na mohylu a pozdravili starca, on jich privítal, a na to jeden z nich takto sa ozval: „Otče Levko, prišli sme pre sľub!“

Starac potriasol hlavou: „Čo sa raz povedalo, splniť sa musí, posadte sa deti moje. Keď ale chcete povest slyšať, nesmiete pochybovať o duši, o pravde, lebo jestli sa baba rozhnevá a počarí, potom je beda: keď diabol niekoho schyťí**), neni lahká vec z pazúrov jeho vydiapať sa.“

*) Ukrajinský ľud veľmi obľubuje si poľovačku s chrtmi — zriedka najde sa starac, ktorý by nechoval chrtu vo svojej chalupe, alebo aspon bastarda, a jestli mu zákaz zemský zabránuje poľovať, preč voždy vodi so sebou do pola i na cesty chrtu.

**) Niekoho začariť, niekomu počariť! Ten predsudok tak je rozsiahly po Ukrajine, že sa matky obávajú svoje deti, hospodárovia ho-

A teraz pristúpme k veci.

Za oných blahých časov, keď Bohdanko Róžynský*), siedmy ataman z poriadku vývodil kozáctvu, keď kozák Lach i Tatár na znak svázku besedili pri stoloch atamanských v Trechtymírove, danom v dare od kráľa Štefana za hlavnie mesto kozákom: v týchto svätých časoch, keď tri mocné a válečné národy spojovali sa, aby krotili a v poriadku držali bojzľivosť susedných kniežat a ľudí, nad Kodenkou**) neďaleko od Halčince, tam kde ten čierny les a jelše s drobným listím, bol podvor Dudara zvaný.

Ešte vtedy priekopa nebola zasypaná. — Tam stála chalupa a v nej bydlela ženština, menom Sukurycha***), ktorú jedni čarodejnicou, iní vešticou nazývali; ona liečila nemocných, odriekala tajné smluvy †), prítahovala dažď a krupobitie, nivočila bujné úrody. Jednou rukou šťastie, druhou rukou nešťastie sypala na obydlie susedôk. Mala ona tri dcérky, živé jako mladé rybky, svižké jako veveričky, a na lícach takej barvy, jako žurachvin ††) na snehu pri lesku slnca.

A keď počali dumky spievať, vtedy slávici mlčali a počúvali s podivením jich hlasy, a keď prestaly, potom sa pokúšali, či by uhádli túže nótu. A keď tančili, to sa zem triasla od radosti pod nožičkami, ozdobenými krásnymi čižmičkami. Život viedly bez starosti a dlhej chvíle, parobci okolitých dedín tak sa k nim hrnuli, jako muchy na mäd, ktorý prvý s nimi zaskočí, ktorému pripnú zlatý kvietok na čiapku, ktorému zaviazu stužku

spodárstvo, poľovníci psom atď. neznámym osobám ukazovať, aby jich nezačarili.

*) Bohdanko Róžynský bol 7. atamanom, nie 6., jako sa niektorí domnievajú; 1. bol Przeclav Lanckoroński, 2. Ostafi Daszkiewicz, 3. Dimitryj Visznioveckí, 4. Eustachy Róžynský, 5. Venžyk, 6. Šviegorski, predchodca Bohdankov.

**) Kodenka, riečka cez Halčinec plynúca.

***) Sukurycha, jej meno je dosiaľ známo a slávno, v Halčinci i deti rozprávajú povesti o nej.

†) Takých ľudí, ktorí snímajú začarovanie s osoby, dobytku a obydlia menujú znachorami, a moc odčarovania volajú „odmlúvať smluvy.“

††) Žurachvin (žoravin, die Moosbeere). Ružočervené jahody čnejúce nad snehom, a v ten čas sa i oberajú.

na košeli*); ale jích srdcia a myšlienky byly voľné, jako let ptáka v povetrí.

Než táto ženská svoboda nedlho trvala, v tej chvíli ona svietila jako slnce pred búrou, ktoré v ten čas najkrajšie a najozdobnejšie rozťacia líce, keď oblaky búry už nad nim visia a nezadlho jeho zlatý obličaj zakryjú.

Jednoho dňa po poludní sedely všetky tri v predsieni, pradúce a klebetajúce o nedelnom tanci. I zbadaly spešno ku podvoru bežiacich troch jazdcov. Vráta byly otvorené. Rychlo jak strela srňacím skokom vpadol na dvor stepový koník s kozákom, najmladšia pozrela na sneďú tvár, na vysutý kalpak, a srdiečko zatľklo, i rumenec rozlial sa po lícach, že až po uši pomaloval barvou cvikly.

Za nim vletel Mirza tatársky, a jeho tatársky kôň, jakoby plával, tak hladko i tak nízko po nad zem vznášal pružné nohy. Srednia sestra pohliadla na čierne oči, na kozuch z posriebrených barancov, a srdce jej zatľklo; i spustila oči k zemi.

Zápät za nimi doletel kôň s Lachom, zadkom k zemi prisedajúci, predkom do povetria vyskakujúci, okolo po dvore skákal. Najstaršia pozrela na ligotavú zbroj, na rozkudlený chochol, a srdce jej zatľklo, i milostným zvukom pohliadla na neho.

Čo teraz počat?

Matky niet doma, a pohostinstvo právom ľudskosti nariadené! I prosia príchodzích, aby postavili kone ku plotu, samy ale živo sa otáčaly, snášajúc mlieko, smotanu i kvasené uhorky pre ochladenie.

Hostia poriadni a vlúdni, každá na svojom tisíce okrás nachodí, rozmluva z počiatku nesmelá, lebo pozostávala z krátkučkých otázok a ešte z kratších odpovedí, prišla do prúdu. Včera štebotali a chychotali sa, trebars nič smiešneho nebolo, jedine to, že v celom tom štebotaní nebolo ani za mak poriadku.

Za týmto nasledovaly sladké slova, bystré strielanie očiek, napokon nevinné bozky, no nie silou vydierané, ani ukradomky dávané.

*) Obyčaj je na Ukrajine, že keď sa chlapec dievčaťu podobá, pripína mu kvietok na čiapku a uväzuje košelu. — Nesmierne sa pokúšajú o to šťastie, — a často stávajú sa medzi mládencami krvavé pračky, keď jeden pred druhým predok tej milosti dosiahne.

Zlostné jazyky klebetily o tom vo vsi, ale pomlúvam nehodno nadstavit ucha, tým menej verit.

Bolo jako bolo, hostia odložili ďalšiu cestu na večer.

„Najlepšie bude chládzkom íst,“ povedaly dievčata a slovičko z pekných úst je rozkazom vojakovi.

Všetci boli veselí a rozplývali sa v takom šťastí, jako keby sa boli dostali do raja.

V tom, staby treskom paroma, pretrhnutá bola veselost príchodom starej Sukurychy. S nechutou privítala hostí a keď bokom pozrela na dcéry a živý ligot v očiach, a iskriaci rumenec na lícach zbadala, nuž tak zmraštila čelo a takým opovrzlivým okom hľadela, jako keď had má skočit do človeka ho znepokojujúceho.

Jazdcovia sa ne bavili, než rychle vyšli a idúcky nič nehovorili, len každý dumal, bo žial stískal jích srdcia. Jako ihla magnetová železo, tak tiahly jich rozkoše do chalupy. Prvýkrát snávalo sa kozákovi o rozkošach i hodnosti manželského stavu. I umienil si na najbližšom sneme prehovorit slovo za zrušenie zákona o bezženstve*).

Mirza jako kňaz (pop) rozvažoval v mysli o Ježíšovi a Mohamedovi, a vyniesol úsudok, že vraj všetci velebia jednoho Boha, preto vraj rozdiel viery nemá byť závadou ku spojeniu sa ľudí.

Lach túžil v tej chvíli po rovnosti stavov, a čo divná vec, za detinskú ihru považoval zlatého nočného krkavca (slepovrona) v svetlom poli**), zašiel k Adamovi a Eve, i riekol:

„Všeci pochodíme od týchže rodičov, všeci sme bratia, medzi nami má byť rovnost. — Nech žije rovnost i svoboda!“

Prijdúc do Berdyčeva, každý išiel svojou stranou a nebolo o nich slyenu.

Od tej doby nastal v dvore smútok, dlhá chvíľa.

Sváry a kvílenie dcér ďaleko sa rozliehalo.

*) V Záporoží zákony nedovolovaly kozákovi ženit sa; jestli niektorý z mládenčov chcel sa oženit, musel meno svoje vytret z registru Záporožského.

**) Noční krkavec (Slepovron) hárba rodiny Teprevskej.

Útecha odíal odletela jako holuby od spáleného holubienca a krása dievčiatok vädla, jako kvietky od jasného mrazu.

Nezadlho smrť prstom spočítala jednu po druhej, všetky tri sestry zomrely. A že umrely bez zповedi, cinter zostal pre ne zavretým a jich bezdušné telá sama matka na tomto mieste zahrabala, malé kopce zo zeme nad každou udelajúc a šoptajúc pri tom nerozumiteľné slova.

Žiadon kvet, žiadna tráva neriastla na hrobch, tak čerstvé zostaly, jakoby včera zasypané byly a očakávaly kohosi, to však trvalo vyše šesť rokov.

Každú noc bolo vidieť Sukurychu s vlasami jako vretenice v kotúče svitými, s vyschnutou tvárou (tak, že kosti vyzeraly, i zdalo sa, že čo chvila kožu prebodnú), hroby dcérušiek do kola obchádzajúcu a jakési zrnka hádzajúcu k polnoci, k západu i k poľudniu. Z trasavého krivenia sa úst dalo sa zavierať, že vymlúva jakési slova zakliafa. Než nikto neopovážil sblížiť sa, aby zasliechol, čo hovorí a pohliadol, čo delá.

Na tomto svete všetko sa mení, jedna nič ľudí viaže, iná roztrhuje. Sväzok troch národov roztrhal sa, jakoby bol sviazaný býval pavučinovou nitkou.

Hordy perekopské zdrcanjúc Moskvu i do Polskej učinily vpády.

Snem schválil všeobecné povstanie. I v náhlosti sa rozišiel. Šlachta posadala na kone. Ataman obdržiac list od snemu a kráľa, zahvízdol a ochotné kozáctvo zazvonilo zuby. *)

*) Obyčaj bol na kozáčine, že ataman, obdržiac list od kráľa a svobodnej obce polskej, sobral kozákov, vyšiel z domu a zahvízdol, bubeník hneď zabubnoval, a kozáci ozbrojení stáli na mieste shromaždenia. Z tej povesti Padura (vidz pozn.) v jednej zo svojich dumok okuzľujúcej krásy tieto štyri verše umiestil:

A skoro ataman svysne
Vze kozak v luka dzvonyt,
A skoro kónia v nogach stysne,
To vsi vitry perehonyt.

A keď ataman zahvyzdne,
Počne kozak zubadly zvonit,
A keď koňa nohami stisne,
Nuž všetky vetry sprehoní.

Poznam. Padura Tomáš, básnik poľský, vydal Ukrainky (v Lvove r. 1842, a vo

Všetko pospiechalo do boja, úzkost a strach klietily jim cestu a vraždenie i oheň za nimi sa tiahly.

Či následkom slepej náhody, čiže snad silou nadľudskej moci, na tom samom mieste, kde pochované byly tri sestry, horda Tatarov rozložila sa táborom.

Ešte s koní nesosadli, keď zpod solotvynského lesu *) husárska zástava na rozpiatych krylách nesená na nich spadla.

Silne dorážali, mnoho krve vyteklo a válka klátla sa s rovnakou nejistotou na obe strany. No práve v tom okamžení prišly od Zurbince **) setniny kozácke a piky rútily sa do očí Bissurmanských jako krupobitie.

Tatárstvo přehlo k Berdyčevu topiť sa vo vodách Hnylopiatu. ***) A pole bitky tak husto pokrylo sa mrtvolami, jako preúroda niva snopami v čas bohatej žne. No nikto sa neradoval víťazstvu, lebo všeci traja vódcovia v boji padli.

Len Sukurycha ukázala sa v noci jako k svadobným hodom pristrojená, lahostajne pozerala na záhubu. A keď z fahov tváre poznala vódea kozákov, ležiaceho bez duše na hrobe najmladšej dcéry, jedného z troch hostí, divo sa zasmiala. I koplá nohou mrtvolu, jakoby ju chcela do zeme vbíť.

I uzrúc Mirzu Tatarov, dávneho známeho, chytila ho za kučeravé vlasy, sklijuvené krvou s prachom smiešanou, pritiahla ho na hrob dcérin, a prv než ho naň hodila dlho potrasala hlavou, kropiac zem kvapkami krve mahomedánskej, jako keby chcela pole zúrodníť.

Napokon prevrácala telá Lachov, a keď našla plukovníka, milenca, ktorý kedysi na koníku skokom prikrepčil do poddvorca, tak lahko porvala ho pazúrami, jako jastrab vrabca, niesla v nejapných záhyboch prevešujúce sa telo i shodila ho na hrob najstaršej dcéry.

Varšave r. 1844), básne to v duchu prstonárodniom, z ktorých jednie sú obrazom života a osudov bývalej kozáčiny, druhé dumkami obsahu historického. Poezia ľudu verne tu nápodobnená a zidealisovaná.

(Naučný slovník d. VI. soš. I. str. 11.)

*) Solotvyn, dedinka 1/2 míle vzdialená od Halčinea.

**) Žurbince, tiež dedinka 1/2 míle vzdialená od Halčinea.

***) Hnylopiat, rieka cez Berdyčev plynúca.

I vyskočila i zatlieskala rukama jako dieťa, jehož vôľa sa vyplní a na to, či sa do zeme prepadla, či do povetria vyletela, nevedieť, bo od toho času nič neslýchať o nej. Starec skrytý v caryne *) všetko to videl a keď prvý strach prestál, vypravoval ľudu v dedinách ešte nezničených.

Všeci sa sobrali i mužovia i ženy húfne s lopatami, složili všetky mrtvolky k padlým vódom, nečiniač žiadneho rozdielu medzi troma národami. Postavili vysokú mohylu, mohylou troch sestár alebo mohylou Sukurychy nazvanú.

Roky za rokmi plynuli a zpät sa nevracaly. Ľudia za ľuďmi mreli a žiadon nevstal z mŕtvych. Jediná na povesti ľudu hojná pamäť túlala sa po minulosti a posberajúc hojnosť, vypravovala jich žižniacemu pokoleniu, a tým spôsobom zachovával sa poklad rozpomienok sfa zapísaný papier budúcnosti.

Než chtiac sa domakať pravdy v povesti ľudu, častokrát tak ju musíme vydobývať, jako zlato z hlbín podzemských. Bo jako podkopané bane časom zasýpajú sa a zakrývajú rydzí blesk kovov, tak časom a sbehnutím sa nových udalostí kalia a prekrucujú sa dávne zpomienky.

No Bôh nepredvídanou náhodou podporuje usilovnosť človeka, čo on chce aby nezhylo, to nezhyne.

Vidíme jako zemetrasenie odokrýva bohaté bane, vidíme jako slepá náhoda odokrýva zapadlé povesti ľudu **).

Tak sa i mne prihodilo!

V našej dedine bydlela dávna rodina Sukurychy, ale pred celou obcou tajila svoj rod.

Bol strašný čas, mor panoval medzi ľuďom a morové povetrie nakazovalo celé okolie. I v Halčinci triasli sa od strachu.

*) Caryna, priekopa deliaca jednu roľu od druhej, alebo od cesty a iúk.

***) Starí ľudia, znajúci takéto povesti, sú veľmi pyšní na to, a mnoho si na tom zakladajú, čo vo vyjadrovaní sa pri začiatku i konci na javo dávajú, prestávajú užívať prostej mluvy, a keď sa púšťajú v labirint hlbokých rozumovaní, v ten čas snívajú. — Ukrajinského chlapa nepoznal bys v husliaroví, vypravujúcom minulé časy.

Ja som tenkrát bol horárom s nehožtkom Bajdom.

Jedného dňa, jakoby to dnes bolo, o pol noci šli sme okolo mohyly. Mesiac svietil zimnou tvárou, vetor vial a naše kone prskali. Strach prechodil kosti až do špiku. Ja som sa žehnal a patriky odriekal. Bajda smial sa za mňa, lebo to bol preklaty neznajboh.

V tom zrazu uzreli sme postavu nadľudskú na mohyle, ja som chcel nazpäť utekať a Bajda cvalom letel ku mohyle, a môj kôň na vzdor mojej vôle, taktiež učinil.

A keď som sa osmelil z prinútenia, poznal som, že tá ľudská postava bola mladica z Halčince z rodu Sukurychov, ktorú deti Sukurychou zvaly.

Pri sebe mala lopatu i čierneho kohúta a do vrecúška sbierala jakési zrnká divnej podoby, podobné prosu.

Nezľakla sa a nezbladla.

Kázala sa nám posadiť i vypravovala nám udalosť, ktorú ste teraz slyšali. No kázala sa nám zakliať na otca i matku, že pred polročím od toho dňa, nezmenime sa ani o udalosti, ani o tom, že sme ju videli na mohyle. Potom sišla k dedine, sadla na lopatu jako na koňa, a obišla dedinu kolom, sejúc zrno po oboch stranách, dlaviac pri tom kohúta až kričal.

Dva domy len zanechala za obrubou kola *)

*) Pôvodca (že) sám slyšal od starého Levka, zaklinajúceho sa na najsvätejšie veci, že po obídeť viesky od Sukurychy neraz sediac pri kolovrate videl, jako biely voz na šiestich sivkoch s bielymi kočičmi a lakajmi bičom plietkajúcimi cvalom letel od Žurbinca, ale sotva že sblížil sa ku kolesu Sukurychou označenému, zastal jak vrytý, ľudia sa smiali, vábili k sebe i hádzali peniaze, potom voz zmizol a na jeho mieste objavil sa bujak, za ním jazdec a napokon biela devica, sama panna džuma (morové povetrie), ale žiadno nemohlo preskočiť koleso, v celej dedinke nikto neumrel na túto nemoc, len vo dvoch chalupách, ktoré zanechala za riekou, vymreli do jedného. Ta viera tak bola upevnená v ľudu, že všetci obyvatelia viesky presvedčení boli, že žiadna náказа k nim nemohla pristúpiť. Roku 1830, keď tam veľká cholera panovala, ľudia po celom okolí Halčince dúfajúci v čary Sukurychy, slobodní boli od nemoci. Tu mohlo sa povedať: „Viera tvoja ti zachovala zdravie!“

Divná vec, morové povetrie zúrilo po okolitých dedinách a v Halčinci, krom obyvatelov dvoch chalúp nikto nezomrel. Vozy a jazdcovia mriete (morovej panny) bežali do dediny, ale prijdúc do začarovaného kola, pekelné sa zasmiali a leteli zpät, odkiaľ prišli.

Dnes práve pol veku uplynulo, zaklätie sa skončilo a ja som pánom svojho jazyka.“

Prestal mlúviť, a všetci traja vrátili sa do dediny.

Bez odkladu kňaz Pavol Niemoľovski *) do cintera pochoval ostatky starého Levka a jazdcovia vyšli na radovanku vojanskú a teraz ďaleko kdesi po cudzích krajoch putujú. A mohyla jak stála, tak stojí. Ľudia na ňu chodia a o nej klebetia.

Veľky pomínú a ešte v Halčinci starci, deti, nevesty, mládenci vypravovať budú o mohyle troch sestár, o čarach Sukurychov, jako o večerajšej udalosti, lebo povest ľudu veľiká je jako svet, nesmrteľná jako duša ľudská.

Preslovenčil *August Hor. Krčméry.*

*) Kňaz Pavol Niemoľovski, 90 a niekoľko ročný stavec, niekedy unitár, r. 1774 bol kapláňom na Záporoží; po skončenej ostatnej bitke stal sa kňazom v Halčinci. To bola živá putujúca kronika kozáckych povestí a piesní ľudu ukrajinského. — Mal

vlastnou rukou spísané pamiatky ohromnej ceny, i knihu rázom cirkevným vytlačenu, pod názvom: „Čarne more,“ tam byly rozličné výpravy zaporožských kozákov i života košových atamanov.

Mucha a včela.

(Podľa Krylova.)

V sade pri tichom jarňom vetriku,
Na hybkom sediac konáriku,
Mucha sa ti vážne kolimbala,
A na kvietočku včelu zbadala.
I povie pyšno: „Ale sa ti páčiť
Môže, tak sa deň po dni kľmáčiť!
Na mieste tvojom bych ochorela.
A mne jak dobre, kebys vedela!
Počuj! mne život tečie jak v raji.
Lietaf po svadbách, krstinách v kraji
A meste, — len to je moja práca.
Kebys videla čo tam za časy!
Jaké nápoje, jedlá, okrasy!
Ďalej: ja prvá vdrúlim ta pysky,
A jem z bohatej porphyro-misky,
A pijem sladké z kryštálov vína,

Kde len jaký ples, jaká hostina.
A prisám, skorej od všetkých hostí
Beriem z lakotných, čo chcem, sladkosti.
Ku tomu nadmier ľúbiac plet nežnú,
Kolo slečiniiek sa ti oplietam,
A v lieni na jích ružové zlietam
Líčko, abo šjku belosnežnú.“ —
— „Všetko ja znám,“ včela odvetila:
Ale i povest tá sa tu trúsi,
Že si nikomu veru nie milá,
Že sa od muchy hostom len hnuší.
Ba často, kde tvár zjaví sa tvoja,
Priam ňa vyháňa von oknom chvoja.“
— „Oknom?“ brní muha: „Veď to za nauka!
Keď jedným vyženie, druhým vletím dnuhá.“
Nezabudov.

OHLAS

ku spanilým priateľkám a priateľom našim.

Za dňov našich stýkajú sa krajnosti. Jedni chcú mať všetko z pokladnic krajinských, druhí nič. Tamtí hodľajú stáť pod tútorstvom, tito viesť život samostatný. Oni želajú z ohromných millionov dôchodkov

štátnych bohato sa podporovať, poslední statočnou prácou po krajciari sberať základiny, čo zrastajú časom na zlaté vrchy.

Statočná práca, ktorá raz vífaziť bude, a sporivosť padla i nám Slovákom za údel,

a z krvopotne vypracovaných groší, prinútení sme stavať si valhaly a krásnej vedy vznešeného umenia a prepotrebnej osvety národa vzkrieseného, chrámy, na ktorej osvety mravných a žiaľ Bohu časoduchom terajším pohrdaných, áno zatracovaných zásadách určená mu jedine Bohom velikánska budúcnosť v organizme svetovom.

Po kvapke more zrastá vo svoju ozrutnosť, po kvapôčkach zúrodňuje dážd zízivnú zem našu, a zúrodniac ju, vyčerpuje z nej ťažké milliony úrody; po nepatrných odrobinkách snášajú chatrné včeličky svoju sladkú batožinu a nanosia jej neunavenou bedlivou stou tisíce a milliony centov, desať, sto, tisíc-násobne ťažšiu, nežli čo samy odváža.

Hľa divy čudné tvorí pilná, vytrvanlivá a pečlivá pracovitosť lahučičkých včeličiek, a my obdivujeme zázračné výsledky s obľubou neutajiteľnou duše našej. A srdce pozorovateľa i najlenivejšieho a najlahostajnejšieho, oduševní sa nad úkazom týmto veličným a celý svet vzdelaný i divok pustatín hrúzných so zvláštnou zbožnosťou a pietou hľadí na zvieratko toto, umrieť mu dá a pochováva ho.

Tak hľa z maličičkého malého povstáva sláva nie len pre ľudí, lež i pre zvieratá.

No, keď teda nie haňba, lež sláva je po omrvinkách snášať na hrby, kopy a hromady sladkú mannu kvetín útlých pre včeličky, zajiste ani človeku, ani ľudom a národom nenie to haňbou.

My Slováci radi sme včelármi, skrovná príroda na málo navykla nás, a Boh obdaril nás cnosťou ochotnej pilnosti, pracovitosti a striezlivej sporivosti vediac, že krom nás nik sa nepostará o nás. A ačkoľvek dosť naplatíme sa svetu, ešte i pre seba shromažďovať musíme do národných plášťov odrobinky sladkej národnej obetovosti.

Lež dobre nám tak. Boh vedel čo nám treba, aby národ náš z baživosti po pýche a márnosti cez tak dlhé, dlhé stáročia nezhynul. Obetujeme teda ešte.

Avšak nežiadam od Vás obeť ni medenú, ni striebornú, ni papierovú, a zlatú tým menej. Nechcem ani krajičiare almužny, ktoré patria lenivým žobrákom, zoslabnutým starcom a chromým lazárom, chudobným vdovičkám a opusteným sirôtkam. Ja chcem od

Vás za obeť nepatrnú odrobinku každodennej batožiny, odrobinku, ktorá sa nevšimave do prachu cez plece zahadzuje: vršík dohánovej cigarky. —

Áno, vršík dohánovej cigarky. — Nenie to mňou vymyslená obeť, lež je ona potrebou občianskych a spoločenských pomerov určená. Keď sa zo dňa na deň množia spoločenské potreby, a niet, kto by vo svojom luksuse pomyslel na podporu núdných spojenou so sebazaprením určily šlachetné duše ženské, žeby majetní aspoň to obetovali chudobným, čo zo svojho luksusu lahostajne preč odhadzujú.

Na základe idey tejto sriadily sa ústavy, čo z ohryzkov cigarových a vršíkov tvoria groše a vychovávajú ubohé sirotky, ozdobujú cnosťou ináč kandidátov rozličného úpadu mravného.

Taký ústav jestvuje v Čechách i v Uhorsku a dobre sa mu vedie. I vo Viedni 12 lebo i viac sirôt vychovávajú taktó. A tu v Prešporku do púšok na stoloch v hostincoch sbierajú sa tieto malicherné obeť šlachetnosti.

Máme i my už ústav „Živeny“, utešených krasotín to našich slovenských, ktorý zajiste má tiež jeden cieľ, opatrovať drúbež ľudskú pod starostlivými a ohrievajúcimi krydlami. Spolok tento potrebuje podporu hmotnú ku svojim cieľom. Ničmenej presvedčený som, že mu táto podpora pri nesčíslných našich obefach len zporiedka pritekáva, bo toľko sebazaprenia len preca nemáme, žeby sme radšej nefajčili, a to, čo do povetrie vykúrimo, „Živeno“ dali.

No ale fajčime teda a preca dávajme; majme i lahostaj i zásluhu; daňujme i pre seba aspoň z dane tej, čo za dohán krajine dodávame, a budeme mať odmenu od večného „Odmenca“ a vďaku od krasotín našich, čo viac stojí, nežli všetky chatrné neprijemnosti so sbieraním vršíkov cigarových spojené.

Nelakajte sa, šlachetní fajčiari, kedy budete mať funty; veď ani včela neprinesie razom celý plášť na chrbte, lež len omrvinku na nôžkach a kvapočku mádu: ale za to mnohé včeličky preca nanosia centy početné mádu sladkého a vosku bieleho, z nehož horievajú svetlá na oslavu Boha.

Do práce sa teda, a ak sme fajčili, fajčime ešte lepšie, ale vršíky z cigár statočne pre „Živenu“ našu odkladajme! —

Sbieranie vršíkov je síce trochu nepríjemné na tolko, že odhryznutý vršík z pomiedzi zubov do ruky vziať a do pravého vrecka vačku lajblíkového — ktorý je obyčajne prázdny — strčiť musíme, kdežto sme ho dosiaľ pohodlne odpluli. — Nuž ale čože je to za obeť, zriecť sa tajto lenivej, ne-dbanlivej pohodlnosti za utešený úsmech očí kúzelných krásotiny slovenskej?! — Čože je ona, za vďak večný ubiedených sirôt, čo ona, za odplatu večného Boha?!

Zrieknime sa teda tejto mizernej pohodlnosti a zásobme si zásluhy večnej pamiatky u Boha, národa i krásnej svojeti!! —

Ja som túto myšlienku ešte ani pred pol rokom nechopil a pri mojom slabom fajčiarstve a viacsmešačnej chorobe preca som už sossbieral do 3000 vršíkov, nerátajúc tie, čo som z prvoti pre ústav viedeňský sbieral a oddal. Pre „Živenu“ mam už teda do 3000.

Ja odrezujem vršíky nožíkom ostrým, a ponevác človek z vyfajčenej cigary vždy väčší, menší ohryzok odhodí, odrežem zavše vršík čo krajší, a s ochotou podávam i druhým nožík svoj, aby mi tiež odrezali, čili prirezali, od fajčiarov si pýtam, a kde cigarku popadnem, vršík jej na skučku odšnapím. 5000 takýchto vršíkov učiní funt.

Za funt platia dohánové fabriky rozlično; viedeňský ústav zmieneny predáva jich vraj po 2 zlatky, na isto ale viem, že jich štiavnická fabrika po zlatke berie na šňupavý tabak. Ostatne kto nasbiera zásobu, čo za to bude stáť, nech ju pošle výboru „Živeny“, ktorý sa o ztrženie jich postará. Výboru poslúži dobrou svojou radou i náš slávne zaslúžený a milovaný redaktor „Obzoru“, ktorého tak, jako i všetky redakcie slovenských časopisov o uverejnenie tohto ohlasu čili vyzvania úctive prosím.

Pripomeniem, že sme v Zl. Moravcoch nie úplne do roka do 10 funtov pri lavnom napnutí nasbierali Toto nech je ostrohou.

Ferko Kabina.

Liece holub . . .*)

Liece holub z konára na konár,
Sem-tam liece, túžobne hrkúta
Za družkou si, drahou holubicou,
Kde je ona, či ju iný púta?

Liece holub, zarmútený liece
A pozerá do čierneho lesa,
Či tam dakde jeho družka drahá
Skrytá preca — preca ozve sa!

A čo hladí, vzletí jastrab divý
A v pazúroch holubicu vlečie
A po piercach pekných krydel dolu
I z dvoch očí — červená krev tečie!

Letí holub do sveta šiereho,
Letí vopred — túžobne hrkúta
Za družkou si drahou holubicou,
Že ju nič viac ani on nepúta!

H. Tisovský.

Literárne, umelecko-vzdelanostné dopisy.

V T. Sv. Martine 8. júla. Sú to síce riedke, ale tým vitanejšie a milšie zábavy, ktoré nášmu vzdelanejšiemu slovenskému obe-

cestu u spanilomyseľní ochotníci divadelnými predstaveniami, koncertami a besedami pripravujú. Takú milú zábavu mali sme u nás

*) Pieseňka táto je vyňatá z pozostalých rukopisov privčias zosnulého v Pánu mnohosľubného, mladého pevca nášeho Hostivíta. My by sme si priali, čoby sme vle. obecenstvu i jeho životopis čím skôr podať mohli, aby nám tak dlhé, dlhé roky v blahej pamäti žil.

Red.
*

dňa 2. júla, a síce besedu, ktorú tunajší spevácky spolok v matičnej dvorane v prospech ev. gymnasia usporiadal. Prednesené boli: 1) „Bože živí“, štvorspev od A. B. Tovačovského, spievaný mužským sborom; 2) „Belov útek“, s historickým úvodom prednesený pánom Viliam Pauliny-Tóthom; 3) „Po barinách po potociach“, záboššrek, pôvodne od C. Henniga, spievaný mužským sborom; 4) „Nešťastný examen“, humoristická prednáška, prednesená p. A. Černianskym a p. J. Nedobrym; 5) „Nad Lysicou“, pieseň od V. Podolského, štvorspev od J. Kadavého, spievaný miešaným sborom; 6) „Wilhelm Tell“, ouvertura na fortepiano, hrala slečna Vilma Pauliny-Tóth a p. J. Meličko; 7) Divadelnie predstavenie: „Pán Tomáš“, alebo: „Čože ma už nikto nepozná?“ fraška v jednom jednaní. 8) Hudba na fortepiano, hral p. J. Meličko; 9) „Prijde jaro prijde“, štvorspev od Tovačovského a 10) „Výpad Zriň-

ského zo Sihote“, štvorspev od Zajica, prednesené mužským sborom.

Už tá rozmanitosť predmetov, kde sa spev s rečením, hudbou a divadlom sdružoval, obecnosť milo uspokojovala; ale spokojnosť táto zveličovala sa vždy väčšmi, keď každý z týchto predmetov bol tak zdarene prevedený, jako sa to len od ochotníkov môže očakávať. Zo spevov sa zapáčil najlepšie „Výpad Zriňského“, ktorý musel byť opakovaný. Že zábava táto bola veľmi milá a vítaná, dosvedčujú tie slová mnohých účastníkov: „Pripravujte nám také zábavy, tedy sa vám vždy húfne dostavíme!“ alebo: „Tá beseda by sa mala v čas valného shromaždenia opakovať.“ Preto vďaka spevokolu Sv.-Martinskému!

x. *)

*) Ďakujeme úctive za túto zprávu. No prosíme i p. dopisovateľa, jako i všetky spanilomyslné duše slovenské, by nás podobnými príspevkami často obradovaly.

Red.

JÁN CHALUPKA,

jedon z najstarších pionierov života národného, znamenitý spisovateľ a dramatik slovenský, farár v Brezne a bývalý administrator superintendencie dunajskej atď. atď., nar. 28. oktobra 1791 v H. Mičinej, dňa 15. júlia o 3¹/₄ hod. popoludnajšej usnul v Pánu.

**Pokoj prachu Jeho, a večná pamiatka i sláva
v národe!**

Zadumený pútnik.

Kamže ešte tak neskoro?

Už je predo dvermi noc, —
Či fa túžby, či fa žiale,
Či fa tajná ženie moc?

Pútnik mlčí, nič nevraví,
A len ide dial a dial,
Nelaká sa tmavej noci,
Nebojí sa strašných skál. —

Nechoď, nechod! tma je všade,
A otupno cez hory,
Sretnú fa na krížnych cestách
Tmavej noci potvory.

Pútnik mlčí, nič nevraví,
A len ide dial a dial,
Trúdnú myseľ nesie v hlave,
V srdci nesie ťažký žiaľ.

Balván rúca sa zo žuly,
Hrmí dolu dolinou,
No pútnik sa neobzerá,
Ide tmavou sihlinou.

Pustým lesom dúbavami
Blúdi dáky čierny pes, —
A ten pútnik zadumený
Len ta ide cez ten les.

Tam na zámku zboreninách
Kuvik strašne kuviká,
A ten pútnik osamelý
V tmavej hore zaniká.

Strela letí ponad horu,
Stromy štiepa hromu tresk,
A pútnika dážde šibú,
Osvieca ho krížny blesk.

Ide, ide zadumený,
Víchor mu roztrhá plášť,
Pred nim, za nim, kolo neho
Hučí v horách valný dážď.

Chmúrnym zrakom vopred seba
Na zem čiernu pozerá,
Otupnými dúbavami
Plachým krokom zaberá.

Hora horí, — dym sa kúri,
A v ňom šľahá ohňa pál,
No pútnik sa neobzerá,
A len ide dial a dial.

Prejde lesy, doly, vrchy,
Prejde celý sveta kruh, —
A či najde to, čo hľadá,
Po čom túži jeho duch?! . . .

Jakub Graichman.

Príhlas k slovenským včelárom.

Známo Vám drahým rodákom mojim, že Slovák ťažko prichádza k svojemu cieľu, a ešte ťažšie k prirodzenému právu. Milá Matička naša slovenská svojich spoločenov obdarovala už knihou „Včelár na Slovensku“; — spolok ale náš včelársky pre praktické rozšírenie tejto preužitečnej haluze hospodárstva na Slovensku, úplného schválenia a potvrdenia sl. kr. ministerstva ešte podnes sa nedočkal; — docielilo sa však podporou V. P. Jána Nep. Uhliarika snemovného vyslanca, že stanovy tohože spolku včelárskeho na vyššom mieste predložené, a preskúmané dňa 24. júnia b. r. pod č. 6475 na nižšepod-

písaného s tým dodatkom sú zpät poslané: Aby tenže „spolok slovenských včelárov v Hornom Uhorsku“ ešte niektoré udané punkta do svojich stanov prijal. Nasledovne nič nám jiné nepozostáva, jako dokiazať vytrvalosť v predsevzatí, a pre dobro milého národa nášho ku novej porade, a ku prijatiu punktov sl. ministerstvom narádzaných síst sa dňa 1. augusta 1871 v Letohrádku p. Jána Lilge, o 2. hodine popoludní v Turčianskom Sv. Martine.

Mám silnú nádej, že verní priatelia včelárstva sa dostavia v určitý čas na miesto porady našej, a prihlásia sa za údov spolku

našeho včelárskeho k vlastnému i celého národa užitku, aby sa naučili prakticky už prevedenú metódu, kroz včelárskeho veľmajstra farára Dzierzona, ktorý z jedinkého roja vlašského za sedem po sebe nasledujúcich rokov okolo 2000 rojov, a kráľovien vlašských do rozličných krajín europejských rozoslal. Tak tiež aby vlastnými očami videli ten pre včelárstvo nepreplatený nástroj „mädomet“ rečený, ktorého pomocou včelár Root r. 1870 v jednom týdni vytočil z jedného dzierzonského úlu (klátu, bala) 83 funtov mädu a

prez celé mädohojné leto 371 funtov, k tomu nehajúc ešte včelkám na zimovisko 75 funtov. — Okrem toho predloží sa spolku nášmu pri tej príležitosti aj praktické dielo včelárske p. Donnyho, ktoré udáva ľahučké spôsoby, — pre každý kraj nášeho milého Slovenska — robenia úlov (bálov, klátov) z dreva, slamy atď.

S Bohom! Do šťastlivého videnia zostávam v Pruzine dňa 5. júlia v deň sv. apoštolov našich slovenských Cyrilla a Methoda, roku 1871.

Štefan Závodník,

dočasný predseda spolku slovenských včelárov v Hornom Uhorku.

R o z m a n i t o s t i .

Jaká bola v XVIII. stoloťi „lingua hungarica?“ To ukazuje nám učený kňaz z rádu Ježišovho, Filip Hartury, vo svojom v Nürnbergu r. 1711 vydanom výbornom diele „Conciones tergeminae in festa totius anni.“ Tu nachodí sa celý, možno že dokonalý slovník mena *Bôh* v sedemdesiatych rečiach. I podávame celú túto čiastku kázne, aby sme danú otázku zodpovedali. — Chváľme Boha, píše on, v reči hebrejskej, sýrskej, chaldejskej, arabskej a egyptskej, v ethiopskej, arménskej, georgianskej, abyssýnskej, perskej, v reči latinskej, gréckej, illyrskej, španielskej, talianskej, francúzskej. Bôh je hebrejsky Jehova, sýrsky Ella, chaldejsky tiež Ella, arabsky Allo, egyptsky $\Theta\omega\zeta$, ethiopsky Abyel, arménsky Derder, georgiánsky Moby, abyssýnsky Agzi, persky Syri, latinsky Deus, grécky $\Theta\epsilon\acute{\iota}\varsigma$, illyrsky Boog, španielsky Dios, taliansky Idio, francúzsky Dieu. Chváľme Boha v reči nemeckej, *uhorskej (hungarica)*, moskevskej, poľskej, českej, belgickej, anglickej, škotskej, hybernickej, etruskej, saracénskej, magickej, assýrskej, koptickej, peruánskej. Bôh je nemecky Gott, *uhorsky (hungarica l.) Bogi*, moskevsky Богъ, poľsky Bóg, česky Bůh, belgicky Goot, anglicky Good, škotsky Goed, hybernicky Dieh, etrusky Esar, saracénsky Agdi, magicky Orsy, assýrsky Adad, kopticky $\Theta\epsilon\epsilon\zeta$, peruánsky Zimi Chváľme

Boha rečou indickou, čínskou, tatárskou, hesperidskou, kalefornickou, kongánskou, argolánskou, maurickou, filosofickou, kabalistickou, islandickou, kanadskou, meksickou, kvínskou, paraguajskou. Bôh je indicky Tura, čínsky Teli, tatársky Anot, hesperidsky Agad, kalefornicky Solu, kongánsky Aneb, corgolánsky Anup, maricky Alla, filosoficky Abda, kabalisticky Agla, islandsky Esudi, kanadsky Biub, meksicky Bosa, kvínsky Hoba, paraguajsky Piur. Chváľme Boha rečou chýlskou, filipskou, japonskou, sumatranskou, narsingskou, melindickou, maldivskou, zafflanskou, ormusiánskou, cyrénskou, elemitskou, mezopotámskou, tibetskou, baktriískou, karmanskou. Bôh je chýlsky Hana, filipsky Mora, japonsky Zaka, sumatransky Pola, narsingsky Bila, melindicky Abag, malindicky Obra, zafflanský Bora, ormusiánsky Alai, cyrénsky Popa, elemitsky Jara, mezopotámsky Ella, tibetsky Ejeza, baktricky Sila, karmanský Suma. Chváľme Boha v reči albanskej, beotskej, kamboyanskej, krétskej, gymnosofickej, brachmánskej, mogorskej, peloponeskej, frígskej, thráckej, adénskej. Bôh je albánsky Bogo, beotsky Aris, kamboyánsky Miri, krétsky $\Delta\epsilon\epsilon\zeta$, gymnosoficky Tura, brachmánsky Pora, mogorsky Alli, peloponsky $\Delta\eta\zeta\zeta$, frígsky Zeut, thrácky Kalo, adentsky Illi.

Niečo z učeného sveta. Isokrates predal odpis jednej jedinkej reči svojej za dvadsať talentov. Alexander Velký daroval Aristotelovi za jeho „*prírodopis živočíchov*“ osemsto talentov. Lukáš de Benna opisuje takto dobrú knihu: Kniha je svetlo srdca, zrkadlo tela, učiteľ cnosti, zapudzovateľ necností, koruna múdrych, diadem mudrcov, okrasa učencov, spoludruh na púti, priateľ doma, zábavník mlčiaci, radca vlády, plná nádeba múdrosti, zahrada plná ovocia, lúka kvetmi okrášlená, základ vzdelanosti, zásoba pamäti, smrť zabudlivosti, život rozpomienky atď. Kníhnicia cisára Alexandra Severa pozostávala len zo štyr kníh: z Horaca, Vir-

gila, Cicera a Platona. Učenec Ján Lorinus vstával cez pädesiat rokov každého rána o prvej hodine.

Ďalekopis. Mlunný ďalekopis, ktorý teraz v živote taký zástoj hrá, bol už r. 1787. francúzskym mechanikom Lemondom vynajdený. Toto sdeluje popis cesty do Francúzska, ktorú Artur Young konal. No nemohlo sa toho času ani len tušiť, k čomu môže byť upotrebený. Young hovorí, že je to jedno, či je drôt krátky alebo dlhý, i myslí, že dvaja zalúbenci, ktorí sa nemôžu osobne poshovárať, na tento spôsob tajne (?) dopisovať si môžu.

Literárne, umelecké a vzdelanostné zprávy.

Archimandrit Pelagić, srbský neohrozený národovec, ktorého turecká vláda asiatským svojím spôsobom neprestajne prenasleduje, ktorý z kjuťkajského žaláru v Malej Asii sa vysvobodil, zamýšľa vydať v Belohrade veľmi zaujímavú knihu pod menom „*Pokusy za narodno i licno unapredienye*“ (pokusy pre národnú i individualný pokrok). Dielo bude 15 hárkov silné, i stáť bude 80 kr.; studujúci dostanú ho za 50 kr. Peňažité zasielky prijíma kníhkupectvo Valozić alebo Gjoka Vljaković v Belohrade. Na zdar!

Konrad Wallenrod, chýrne to poľské epos od A. Mickievicza, preložil do srbského Jan. Medić, i má práve teraz v Novom-Sade na svetlo vyst. Predplatné peniaze prijíma kupec novosadský Štefan Ratković, a vo Viedni expedícia „*Zukunftu*.“ Cena jeho je 40 kr. — Kedy že sa už my prichytíme k prekladaniu podobných výtečných diel?

Kráľ Biliputánský. Veľká pôvodná veselohra pro deti se zpěvem, hudbou a tancem v jednom jednaní s předehrou a dohrou od Fr. Pravdy. S nápěvy od Václava Kratochvíla. Divadelního ochotníčka sv. I. Rediguje řed. Ant. K. Viták. V Praze, v komisi kníhkupectva Theodora Mourka. 32° Str. 102. Cena (?) Na zdar!

J. A. Komenského vybrané spisy sv. II. **Didaktika,** druhé vydání. V Praze, náklad kníhkupectví I. L. Kober. Cena (?) Dielo toto odporúča sa samo.

Fysika pro hlavní, národní a vyšší dívčí školy. Sepsal Ed. Stoklas. S 90 vyobraze-

ními. V Praze 1872. Sklad B. Stýblova kníhkupectví. Cena 60 kr.

Úklad a matka. Smutnohra v piatich dejoch od D. Z. Laučeka. Vydala Matica Slovenská. Matičných spisov č. 25. Cena 30 kr. Vítame dielko toto mladého nadaného básnika nášeho s radosťou, i povďační sme zaň Matici našej želajúce si, by už raz i k vydávaniu Kuzmányho, Kráľa a drahého Sládkoviča nášeho sobraných spisov sa rozhodla a prikróčila.

Včelár na Slovensku. Sostavený a vypracovaný kruz J. Čajdu, pomocou a spolupôsobením Št. Závodníka. Vydala Matica Slovenská. Matičných spisov č. 26. Dielko toto, ktoré sme s túžbou čakali, uspokojilo nás úplne. No, želateľno by bolo, čoby sa pochválne známi páni i do vypracovania obsirnejšieho diela prichytili, bo Slovák je od pračasov veľký včelár i túži po vzdelaní sa i v tomto odvetví národného hospodárstva. I myslíme, že keď včelársky spolok pod predsedníctvom nášeho drahého Št. Závodníka do života vstúpi, i toto sa vykoná. Na zdar!

Povesti Jána Kalinčáka vyšiel nákladom a tlačou kníhtlačiarско-úcastin spolku v T. Sv. Martine, 1871. Sv. I. Reštavrácia. K dostaniu u správy kníhtlač.-úcast. spolku v T. Sv. Martine za 35 kr. Veľmi povďační sme et. správě menovaného spolku, že sa prichytila k vydávaniu Janka Kalinčákových spisov. Že povesti oslávenca nášeho skoro od 25. rokov najradšej studujúca mládež naša mala, no i spanilomyslné panie a panny slo-

venské s najväčšou obľubou čítavaly, to je vôbec známo. A preto veľmi jich pohrešovalo terajšie mladšie pokolenie, ktoré nemalo prístup ani k almanahu „Nitre“, ani k „Orlovi Tatránskemu“, ani k „Slovenským pohľadom“, ani ku „Concordii“ atd., v ktorých ideálne rozpravy Jankove vychádzaly. Nezadlho vyjde sväzoček druhý, tretí atd.; — i nádejeme sa, že povesti Kalinčakove ani v jednom slovenskom dome, kde spanilomyslné duše byvajú, chybeť nebudú — a že obrovský duch Janička nášho ešte i po stotoľiach v Tatrách našich žiť a k životu hybat bude duše plesnivé, ospalé! A to bude Jankov najdrahocenejší, najstálejší pomník. Sláva duchu jeho!!

Malá gazdina. Počiatky hospodárstva domového, v otázkach a odpovediach vysvetlené. Pozornejším gazdinkám našim a nádejnej školskej mládeži slovenskej ženského pohlavia venuje Daniel G. Lichard, vysl. prof. vied prírodných, t. č. redaktor hospodárskoremeselníckych novín „Obzor“ v 32° str. 36. (229 otázok a odpovedí.) Cena 10 kr. r. č. V Skalici, 1871. Tlačou synov Fr. Škarnicla. K dostaniu u vydavateľa. Či máme odporučiť spisok tento?! Ale prosíme, kto vám o hospodárskych veciach dačo tak výtečne napíše, jako náš Lichard? Čoby mala robiť u nás lit. spoločnosť, jako je česká „Matice lidu“ a „Matice roľnícká“, to robí sám náš spisovateľský veterán. Preto drahé gazdinky naše, no i vy útle kvietky tatranské, čítajte usilovno svoju „Malú gazdinu!“

Nakladateľský spolok vo V. Revúci obstaral vydanie prvého pôvodného diela pod

názvom: **Výchovoveda pre seminaristov a rodičov**, diel I. Spísal S. Ormis. V 8°, strán 256. Cena 2 zl. r. č. Druhý a tretí diel už sa tlačí. Kto chce mať prvý diel, môže ho dostať na týchto miestach: 1) v B. Bystrici predáva E. Krčméry, 2) v Pešti kníhtl. „Minerva“, 3) v Prahe I. L. Kober, 4) vo V. Revúci St. Maljak, 5) v T. Sv. Martine Ján Francisci. Na zdar!

Slovenské ev. a. v. **gymnasium v T. Sv. Martine** vydalo svoju zprávu na r. 1870—1, sostavenú p. Jos. Institorisom, na t. č. gymn. správom, v ktorom okrem všeľijakých vniutornej ústrojnosti samého ústavu týkajúcich sa zprávy obzvlášte jedno pojednanie na začiatku zprávy uverejnené zpatrujeme. Pojednanie to podáva p. prof. Gustav Dérer pod názvom: „Dôležitosť vyučovania lučby na gymnasiame pre hospodárstvo a priemysel“. Medzi podporovateľmi tohoto znamenitého ústavu spatrujeme i 25 snemovných poslancov. Sláva jim, že nenasledujú Černatoniho, ktorý by chcel, aby všetci Slováci len drotármi boli!

Radhosť volá sa spolok pre podporovanie moravských studujúcich v Prahe. Na návrh p. Urbánkov uzavrelo sa, aby od budúceho školského roku počnúc, podporovaní boli i sliezski a slovenski studujúci na vysokých školách v Prahe. Keď jak p. návrhovateľovi, tak i celému tomuto valnému shromáždeniu svoje najsrdečnejšie dieky vyslovujeme, prívolaťvame slavnému spolku „Radhosť“ vo tri vrhy hromovité bratské na zdar!

Listárň redakcie.

P. J. L. v B. B. Váš predplatok trvá do konca roku, jako to v č. 6. „Orla“ vyčítat možno. No, prosíme Vás uctive, ráčte nás i mravne podporovať, bo čím viac spolupracovníkov, tým bude časopis náš dokonálejším. — **P. P. H. v H.** Vedecké články, na ktoré veľkú váhu klademe, sú nám najme od Vás vítané. Ráčte len pokračovať; všetko stane sa vedľa Vašej vôle. — **P. Charvatecký v M. H.** Prosíme uctive o pokračovanie. Čech musí Slovákov i tento tantomu bratskú pomocnú ruku podať, keď chceme v každom ohľade napred: tým viac máme to mať pred očima na poli slovesnosti, ktorá, ačkoľvek čo do formy kde tu rozdielna, preca tvorí jeden mravný celok. — **P. T. L. v N. Š.** I článok i celoročný predplatok dostali sme. Článok uverejníme svojim časom; ráčte len v spolupracovníctve i ďalej zotrvať. Predošlo-polročný doplatek zaznačili sme

v prospech pozostalosti † J. Kalinčakovej, i oddáme ho svojim časom na patričné miesto; keby Vás vo veci tejto i druhí nasledovali, mohol by sa dôstojný pomník nášemu nezapomenuteľnému Jankovi vystaviť. — **P. J. G. v H.** Ďakujeme za dôveru; ráčte nás i budúce obradovať takými zásielkami. Pripomenuté básne krom „Š.“ nedostali sme. — **P. J. O. v T.** Ďakujeme uctive za predplatok i za ochotu; veru len tak budeme môcť úplne vyhovieť požiadavkom ct. obecnstva, keď sa nám na čas predplatky depošlú. Životopis spomínaný čakáme i mileradi ho uverejníme. — **P. Fr. A. Urbánek v Pr.** Ráčte nám do Prievidze posielat svoje noviny. A „Tábor“ ste nedostali? — **Szanowny komitet urządzający zgrom. lud. w Cieszynie.** Ďiěkujemy za zaproszenie. Niemożny. Przyjmijcie tymczasem bratnie pozdrowienie! Na zdar!!

Predpláca sa u redakcie v Prievidzi (Privigye):

celoročne 5 zl. 50 kr., polročne 2 zl. 80 kr., štvrťročne 1 zl. 50 kr. — Pre žiakov celoročne 4 zl. — Vychádza ročne vo 12 sošitoch 4—5 hárkov silných každého mesiaca na veľkej štvorke

Nakladateľ O. Sytniansky. — Knihtlačiarско-účastinársky spolok v T. Sv. Martine.